OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
VERICY TRSTENJAK
przedstawiona w dniu 27 stycznia 2009 r. [1]

Spis treści

I — Wprowadzenie . . . . . I - 3332

II — Ramy prawne . . . . . I - 3333

A — Rozporządzenie nr 44/2001 . . . . . I - 3333

B — Konwencja brukselska . . . . . I - 3335

III — Stan faktyczny, postępowanie przed sądem krajowym oraz pytania prejudycjalne . . . I - 3335

IV — Postępowanie przed Trybunałem . . . . . I - 3339

V — Argumenty stron . . . . . I - 3339

A — Pierwsze pytanie prejudycjalne . . . . . I - 3339

B — Drugie pytanie prejudycjalne . . . . . I - 3342

C — Trzecie pytanie prejudycjalne . . . . . I - 3343

VI — Ocena rzecznika generalnego . . . . . I - 3345

A — Wprowadzenie . . . . . I - 3345

B — Pierwsze pytanie prejudycjalne . . . . . I - 3346

1. Cechy umowy licencyjnej . . . . . I - 3346

2. Wykładnia art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 . . . . I - 3349

a) Abstrakcyjna definicja pojęcia „usługi” w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 . . . . . I - 3351

1 — Język oryginału: słoweński.

b) Częściowa analogia z definicją pojęcia usługi w prawie pierwotnym . . . I - 3352

c) Znaczenie jednolitej wykładni rozporządzenia nr 44/2001 oraz rozporządzenia Rzym I . . . . . I - 3355

d) Brak możliwości stosowania w drodze analogii definicji usług sformułowanej w przepisach wspólnotowych w dziedzinie VAT . . . . . I - 3357

e) Stanowiska w doktrynie . . . . . I - 3358

3. Wniosek . . . . . I - 3358

C — Drugie pytanie prejudycjalne . . . . . I - 3359

D — Trzecie pytanie prejudycjalne . . . . . I - 3359

1. Zmiana przepisów o jurysdykcji dla postępowań, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy: od konwencji brukselskiej do rozporządzenia nr 44/2001 . . . . . I - 3360

a) Wykładnia art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej . . . . . I - 3360

b) Przyczyny zmiany art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej . . . . . I - 3361

c) Odpowiedź na krytykę: art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 . . . . . I - 3362

2. Wykładnia art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia nr 44/2001 . . . . . I - 3462

3. Znaczenie wyroku w sprawie Besix w niniejszej sprawie . . . . . I - 3367

4. Wniosek . . . . . I - 3367

VII — Wnioski . . . . . I - 3368

I — Wprowadzenie

1. Nieliczne są przepisy prawa wspólnotowego, które przed ich ustanowieniem były przedmiotem tak trudnych negocjacji, o losie tak niepewnym i które wywołały w doktrynie tyle komentarzy co art. 5 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (rozporządzenie zwane Brukselą I, dalej „rozporządzenie nr 44/2001”) [2], czyli artykuł, na podstawie którego ustalany jest sąd właściwy w postępowaniu, którego przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy. W stosunkach między państwami członkowskimi artykuł ten zastąpił art. 5 pkt 1 konwencji z dnia 27 września 1968 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych [3] (zwanej dalej „konwencją brukselską”) i z tego względu, dokonując wykładni tego artykułu, Trybunał będzie musiał tym bardziej brać pod uwagę intencję prawodawcy wspólnotowego. Jednakże Trybunał będzie musiał równocześnie kontynuować pracę w miejscu, w którym prawodawca ją przerwał, i stoi przed trudnym zadaniem precyzyjnego określenia pojęć występujących w tym przepisie oraz określenia jurysdykcji dla poszczególnych typów umów.

2. W niniejszej sprawie wyjaśnienia wymaga kwestia, czy dla celów ustalenia sądu właściwego umowa, na podstawie której uprawniony z tytułu prawa własności intelektualnej przenosi na drugą stronę umowy uprawnienie do korzystania z tego prawa (umowa licencyjna [4]) i która została zawarta przez strony pochodzące z różnych państw członkowskich, może być uznana za umowę o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001. Niniejsza sprawa dotyczy również kwestii, czy dokonując wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001, należy zapewnić kontynuację wykładni art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej.

3. Pytania prejudycjalne powstały w ramach sporu toczącego się pomiędzy powodami, mianowicie fundacją Falco Privatstiftung i Thomasem Rabitschem a pozwaną Giselą Weller-Lindhorst, w związku z niezapłaceniem przez nią opłaty licencyjnej, należnej z tytułu umowy licencyjnej, zgodnie z którą strona pozwana otrzymała licencję na sprzedaż nagrań wideo z koncertu, do którego powodom przysługują prawa autorskie.

2 — Dz.U. L 12, s. 1.

3 — Dz.U. L 299, 1972, s. 32, zmieniona konwencją z dnia 9 października 1978 r. o przystąpieniu Królestwa Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Dz.U. L 304, s. 1 oraz — tekst zmieniony — s. 77), konwencją z dnia 25 października 1982 r. o przystąpieniu Republiki Greckiej (Dz.U. L 388, s. 1), konwencją z dnia 26 maja 1989 o przystąpieniu Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej (Dz.U. L 285, s. 1) oraz konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. o przystąpieniu Republiki Austriackiej, Republiki Fińskiej i Królestwa Szwecji do tej konwencji (Dz.U. 1997, C 15, s. 1).

4 — W odniesieniu do tej umowy sąd odsyłający posługuje się wyrażeniem „umowa licencyjna”. Z tego powodu również ja będę się nim posługiwała w niniejszej opinii, chociaż w niektórych państwach członkowskich umowa licencyjna jest definiowana w sposób węższy, co zostanie wyjaśnione w pkt 49 niniejszej opinii.

II — Ramy prawne

A — *Rozporządzenie nr 44/2001*

4. Zgodnie z drugim motywem rozporządzenia nr 44/2001:

„Różnice pomiędzy przepisami poszczególnych państw o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń utrudniają należyte funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Dlatego nieodzownym jest wydanie przepisów celem ujednolicenia przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych oraz uproszczenia formalności ze względu na szybkie i nieskomplikowane uznawanie i wykonywanie orzeczeń z państw członkowskich związanych niniejszym rozporządzeniem".

5. Zgodnie z dwunastym motywem rozporządzenia nr 44/20001:

„Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości".

6. Zgodnie z dziewiętnastym motywem rozporządzenia nr 44/2001:

„W celu zapewnienia kontynuacji pomiędzy konwencją brukselską a niniejszym rozporządzeniem powinny być przewidziane przepisy przejściowe. Dotyczy to również wykładni postanowień konwencji brukselskiej przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich. Protokół z 1971 r. powinien być nadal stosowany do postępowań, które w momencie wejścia w życie niniejszego rozporządzenia już się toczą".

7. Rozporządzenie nr 44/2001 zawiera w rozdziale II, zatytułowanym „Jurysdykcja", przepisy o jurysdykcji.

8. Zgodnie z art. 2 ust. 1 rozporządzenia 44/2001, zawartym w sekcji 1 rozdziału dotyczącego jurysdykcji, zatytułowanej „Przepisy ogólne":

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego".

9. W tej samej sekcji rozporządzenia nr 44/2001 art. 3 ust. 1 stanowi:

„Osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami sekcji 2–7 niniejszego rozdziału".

10. Zgodnie z art. 5, zawartym w sekcji 2, zatytułowanej „Jurysdykcja szczególna":

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

a) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy — przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane;

b) w rozumieniu niniejszego przepisu — i o ile co innego nie zostało uzgodnione — miejscem wykonania zobowiązania jest:

— w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych — miejsce w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały dostarczone albo miały zostać dostarczone;

— w przypadku świadczenia usług — miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone;

c) jeśli lit. b) nie ma zastosowania, wówczas stosuje się lit. a);

[…]

3) jeżeli przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenia wynikające z takiego czynu — przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę;

[…]”.

B — *Konwencja brukselska*

11. Zgodnie z art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium jednego z umawiających się państw, może być pozwana w innym umawiającym się państwie:

a) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane;

[…]”.

III — Stan faktyczny, postępowanie przed sądem krajowym oraz pytania prejudycjalne

12. Z postanowienia odsyłającego wynika, iż pierwszy z powodów przed sądem krajowym, Falco Privatstiftung, to fundacja z siedzibą w Wiedniu (Austria), która zarządza prawami autorskimi zmarłego piosenkarza austriackiego, Falco. Drugi z powodów, Thomas Rabitsch, zamieszkały w Wiedniu, należał do grupy muzycznej tego piosenkarza. Pozwana, Giselle Weller-Lindhorst zamieszkała w Monachium (Niemcy) dokonywała sprzedaży nagrań wideo (DVD) i audio (CD) z koncertu piosenkarza i jego grupy muzycznej. Jeśli chodzi o nagrania wideo, podpisała ona z powodami umowę licencyjną, na podstawie której uzyskała prawo rozpowszechniania nagrań wideo ze wspomnianego koncertu na terytorium obejmującym Niemcy, Austrię i Szwajcarię. Co prawda strony tego sporu uzgodniły, iż jednorazowo zostanie wydana promocyjna płyta CD z nagraniem audio z tego koncertu, pozwana nie zawarła jednak z powodami umowy licencyjnej dotyczącej nagrań audio. Promocja płyty CD miała stanowić jedynie reklamę nagrania wideo wspomnianego koncertu.

13. W postępowaniu przed austriackim sądem pierwszej instancji, Handelsgericht Wien, powodowie zażądali od pozwanej: po pierwsze zapłaty opłaty licencyjnej w wysokości 20 084,04 EUR z tytułu znanej wielkości sprzedaży nagrań DVD ze wspomnianego koncertu, po drugie udostępnienia informacji dotyczących liczby sprzedanych płyt CD i DVD oraz uzupełniającej zapłaty opłaty licencyjnej z tytułu nagrań DVD i zapłaty stosownego wynagrodzenia i odszkodowania z tytułu nagrań CD. Jeśli chodzi o nagrania DVD, powodowie żądali zapłaty wspomnianych kwot na podstawie umowy licencyjnej, ale w odniesieniu do nagrań CD powołali się oni na naruszenie ich praw autorskich do nagrania audio wspomnianego koncertu.

14. Sąd pierwszej instancji uznał się za właściwy na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, który reguluje jurysdykcję w postępowaniach, których przedmiotem są czyny niedozwolone lub czyny podobne do czynów niedozwolonych albo roszczenia wynikające z takiego czynu. Na podstawie tego przepisu sąd ten stwierdził swoją właściwość do rozpoznania roszczenia opartego na naruszeniu praw autorskich do nagrań audio, ponieważ te nagrania były również sprzedawane w Austrii. Ze względu na ścisły związek pomiędzy tym wynikającym z umowy licencyjnej roszczeniem o zapłatę opłaty licencyjnej z tytułu nagrań DVD a roszczeniem opartym na naruszeniu praw autorskich, sąd pierwszej instancji uznał się za właściwy również do rozpoznania roszczenia z tytułu umowy licencyjnej.

15. W postępowaniu odwoławczym Oberlandesgericht Wien potwierdził swoją jurysdykcję na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia 44/2001 w odniesieniu do roszczenia o zapłatę stosownego wynagrodzenia oraz odszkodowania z tytułu naruszenia praw autorskich. Sąd uznał się z kolei za niewłaściwy do rozstrzygnięcia w przedmiocie roszczenia z tytułu umowy licencyjnej o zapłatę opłaty licencyjnej z tytułu nagrań DVD i oddalił powództwo w części obejmującej to roszczenie. Sąd ten uznał, iż jurysdykcję sądu do rozstrzygnięcia tego powództwa należało ustalić w oparciu o art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001, który reguluje jurysdykcję w postępowaniach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy. W tym zakresie sąd wskazał, iż głównym zobowiązaniem wynikającym z umowy licencyjnej jest zobowiązanie do zapłaty, które zarówno w świetle prawa austriackiego, jak i niemieckiego powinno być wykonane w miejscu zamieszkania dłużnika, a zatem właściwe do rozpoznania tego roszczenia są sądy niemieckie. Sąd ten podniósł również, iż ustalenie jurysdykcji na podstawie art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 nie jest możliwe, ponieważ przedmiotem umowy licencyjnej nie było świadczenie usług w rozumieniu tego artykułu. Powodowie wnieśli „rewizję" od orzeczenia Oberster Gerichtshof (sądu drugiej instancji).

16. W postanowieniu odsyłającym Oberster Gerichtshof wskazuje, iż art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 nie definiuje pojęcia „usługi". Mając na uwadze szeroką definicję tego pojęcia w orzecznictwie dotyczącym swobody świadczenia usług [5] oraz w przepisach wspólnotowych dotyczących podatku od wartości dodanej (zwanego dalej „VAT") [6], sąd odsyłający zastanawia się, czy umowa, w ramach której uprawniony z tytułu prawa własności intelektualnej przyznaje drugiej stronie umowy uprawnienie do korzystania z tego prawa (umowa licencyjna), stanowi umowę o „świadczenie usług" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001.

5 — Sąd odsyłający odsyła do wyroków Trybunału: z dnia 29 kwietnia 1999 r. w sprawie C-224/97 Ciola, Rec. s. I-2517; z dnia 21 marca 2002 r. w sprawie C-451/99 Cura Anlagen, Rec. s. I-3193.

6 — Sąd odsyłający wskazuje w tym zakresie art. 6 ust. 1 szóstej dyrektywy Rady 77/388/EWG z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych — wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednolicona podstawa wymiaru podatku (Dz.U. L 145, s. 1) oraz art. 25 dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.U. L 347, s. 1).

17. W przypadku uznania umowy licencyjnej za umowę o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 powstaje pytanie, gdzie, zgodnie z tą umową, następuje świadczenie usługi. W tym zakresie sąd wskazuje, iż licencji udzielono stronie pozwanej na terytorium dwóch państw członkowskich, to znaczy Niemiec i Austrii, oraz państwa trzeciego, Szwajcarii. Powodowie w postępowaniu przed sądem krajowym, którzy udzielili licencji, odpowiednio sprawują zarząd lub mają miejsce zamieszkania w Austrii; pozwana, która uzyskała licencję, ma z kolei miejsce zamieszkania w Niemczech.

18. Zdaniem sądu odsyłającego w grę wchodzą dwa różne miejsca, które mogą być uznane za miejsce świadczenia usług. Z jednej strony miejscem świadczenia usługi może być każde miejsce w państwie członkowskim, w którym zgodnie z umową licencyjną ma następować i faktycznie następuje korzystanie z prawa. Z drugiej strony miejscem tym może jednak być również miejsce sprawowania zarządu lub zamieszkania licencjodawcy. Sąd odsyłający podnosi, iż w obu przypadkach właściwym do rozpoznania sprawy byłby sąd austriacki. Jednakże takie rozwiązanie mogłoby być sprzeczne z wyrokiem w sprawie Besix [7], w którym Trybunał orzekł w związku z art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, iż artykuł ten nie ma zastosowania, jeśli ustalenie miejsca wykonania zobowiązania nie jest możliwe, ponieważ zobowiązanie to polega na nieograniczonym terytorialnie obowiązku zaniechania, a zatem charakteryzuje je mnogość miejsc wykonania zobowiązania; w takich przypadkach jurysdykcję należy ustalić w oparciu o ogólny łącznik zawarty w art. 2 ust. 1 konwencji [8].

19. W tym kontekście sąd odsyłający zastanawia się również, czy w ten sposób ustalony sąd właściwy jest również uprawniony do rozstrzygnięcia w przedmiocie wynagrodzenia z tytułu korzystania z prawa autorskiego w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim.

20. Jeśli ustalenie jurysdykcji nie jest możliwe na podstawie art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001, sąd odsyłający uważa, iż zgodnie z art. 5 pkt 1 lit. c) tego rozporządzenia należy ustalić jurysdykcję na podstawie art. 5 pkt 1 lit. a) przywołanego rozporządzenia. W tym przypadku, zgodnie z wyrokiem w sprawie De Bloos [9], dla ustalenia jurysdykcji decydujące jest miejsce wykonania spornego zobowiązania, a więc zobowiązania, które jest przedmiotem postępowania toczącego się między stronami. Jak wynika z wyroku w sprawie Tessili [10], miejsce wykonania spornego zobowiązania jest ustalane na podstawie prawa, które zgodnie z normami kolizyjnymi ma zastosowanie do stosunku umownego. W tym przypadku sądy austriackie nie są właściwe, ponieważ sporne zobowiązanie pieniężne zarówno w świetle prawa cywilnego austriac-

7 — Wyrok z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie C-256/00, Rec. s. I-1699.

8 — Wynika z tego, iż sąd odsyłający przyjmuje milcząco założenie, iż orzecznictwo dotyczące art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej znajduje również zastosowanie do art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.

9 — Wyrok z dnia 6 października 1976 r. w sprawie 14/76, Rec. s. 1497.

10 — Wyrok z dnia 6 października 1976 r. w sprawie 12/76, Rec. s. 1473.

kiego, jak i w świetle prawa cywilnego niemieckiego należy wykonać w miejscu zamieszkania pozwanego, czyli w Niemczech, a zatem właściwe są sądy niemieckie.

21. W tych okolicznościach postanowieniem z dnia 13 listopada 2007 r., sąd krajowy postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału, na podstawie art. 68 WE i art. 234 WE, z następującymi pytaniami prejudycjalnymi [11]:

„1. Czy umowa, w ramach której właściciel [uprawniony z tytułu] prawa własności intelektualnej [12] przyznaje drugiej stronie umowy uprawnienie do korzystania z tego prawa (umowa licencyjna), stanowi umowę o „świadczenie usług" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia Rady nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych?

2. W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze:

2.1. Czy miejscem świadczenia usługi jest każde miejsce w państwie członkowskim, w którym zgodnie z umową ma następować korzystanie z prawa i tam też faktycznie się z niego korzysta?

2.2. Czy też świadczenie usługi następuje w miejscu zamieszkania licencjodawcy bądź w miejscu sprawowania przez niego zarządu?

2.3. Czy sąd, którego właściwość zostanie ustalona poprzez udzielenie odpowiedzi twierdzącej na pytanie 2.1 lub 2.2, może orzekać również w przedmiocie opłat licencyjnych wynikających z korzystania z prawa w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim?

3. W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze lub pytanie 2.1 oraz pytanie 2.2: czy jurysdykcję w sprawach dotyczących zapłaty opłaty licencyjnej wynikającą z art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia w sprawie jurysdykcji należy nadal

11 — [Niniejszy przypis dotyczy tylko słoweńskiej wersji językowej opinii.]

12 — [Niniejszy przypis dotyczy tylko słoweńskiej wersji językowej opinii.]

oceniać w świetle zasad, które wynikają z orzecznictwa Trybunału w przedmiocie art. 5 pkt 1 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (konwencji brukselskiej)?".

w ten sposób, iż umowę licencyjną należy uznać za umowę o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001.

IV — Postępowanie przed Trybunałem

22. Postanowienie odsyłające wpłynęło do Trybunału w dniu 29 listopada 2007 r. W toku procedury pisemnej swoje stanowiska przedstawili: strony postępowania przed sądem krajowym, rządy niemiecki, włoski, rząd Zjednoczonego Królestwa, jak również Komisja Wspólnot Europejskich. Na rozprawie w dniu 20 listopada 2008 r. wysłuchano wystąpień powodów w postępowaniu przed sądem krajowym, rządu niemieckiego oraz Komisji i ich odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania.

V — Argumenty stron

A — *Pierwsze pytanie prejudycjalne*

23. *Powodowie w postępowaniu przed sądem krajowym* oraz *Komisja* proponują, aby Trybunał odpowiedział na pierwsze pytanie

24. Na poparcie tego stanowiska powodowie w postępowaniu przed sądem krajowym podnoszą, iż pojęcie „usługi" jest zdefiniowane w zarówno w pierwotnym jak i wtórnym prawie wspólnotowym, w szczególności w przepisach wspólnotowych w dziedzinie VAT [13] oraz w dyrektywie 2006/123 dotyczącej usług [14] szeroko. Ich zdaniem szeroką definicję tego pojęcia można również znaleźć w niektórych dokumentach Komisji [15]. Powodowie w postępowaniu przed sądem krajowym podnoszą również, iż główne zobowiązanie strony pozwanej polega na reprodukcji oraz sprzedaży nagrań wideo utworu, a zatem na wykonaniu usługi; zobowiązanie do zapłaty opłaty licencyjnej jest zatem, zdaniem powodów, jedynie zobowiązaniem ubocznym pozwanej. W niniejszej sprawie powodowie uważają, iż również oni są zobowiązani do świadczenia usługi, mianowicie do udzielenia wyłącznej lub niewyłącznej licencji.

13 — Obydwaj powodowie odsyłają do tych przepisów w sposób ogólny, nie przywołując konkretnych przepisów.

14 — Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.U. L 376, s. 36).

15 — W tym zakresie powodowie w postępowaniu przed sądem krajowym powołują się na zalecenie Komisji z dnia 18 maja 2005 r. w sprawie transgranicznego zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i pokrewnymi w odniesieniu do legalnych usług muzycznych online (Dz.U. L 276, s. 54) oraz na komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego i Komitetu Ekonomiczno-Społecznego — Zarządzanie prawami autorskimi i pokrewnymi na rynku wewnętrznym [COM(2004) 261 wersja ostateczna].

25. Komisja podnosi, iż pojęcie „usługi" należy interpretować w sposób autonomiczny, nie biorąc pod uwagę rozumienia tego pojęcia w prawie państw członkowskich. Komisja przywołuje w tym zakresie szeroką definicję tego pojęcia w pierwotnym prawie wspólnotowym, która jest znacznie szersza aniżeli definicja sformułowana na gruncie prawa cywilnego państw członkowskich, ponieważ obejmuje ona również na przykład wynajem kotwicowisk właścicielom statków z innych państw członkowskich [16] bądź oddawanie w leasing samochodów przedsiębiorstwom mającym siedzibę w innych państwach członkowskich [17]. Biorąc to pod uwagę, Komisja uważa, iż możliwe jest również uznanie za usługę przyznania uprawnienia do korzystania z własności intelektualnej. Stoi ona również na stanowisku, iż dyrektywy wspólnotowe w dziedzinie VAT nie powinny być wykorzystywane w ramach wykładni art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001, ponieważ zgodnie z art. 1 ust. 1 tego rozporządzenia nie ma ono zastosowania do dziedziny podatków.

26. Na poparcie swojego stanowiska Komisja powołuje się na wykładnię literalną, historyczną i teleologiczną rozporządzenia nr 44/2001. Zdaniem Komisji, z brzmienia rozporządzenia nr 44/2001 nie wynika, iż wykładni pojęcia „usługi" należy dokonywać w sposób węższy aniżeli ma to miejsce na gruncie prawa pierwotnego. W ramach wykładni historycznej Komisja wyjaśnia, iż w porównaniu z art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 został sformułowany w inny sposób w tym celu, by „miejscem wykonania zobowiązania" w rozumieniu tego artykułu było, jeśli chodzi o sprzedaż rzeczy ruchomych i dostarczanie usług, miejsce wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy. W ten sposób, przynajmniej częściowo, zostają złagodzone niedoskonałości wykładni art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, w świetle której jurysdykcja jest ustalana w oparciu o miejsce wykonania spornego zobowiązania, które to miejsce zostaje określone zgodnie z prawem właściwym dla umowy. Ponadto szeroka wykładnia pojęcia „usługi" pozwala uniknąć trudności związanych z rozgraniczeniem pomiędzy usługami objętymi zakresem art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 oraz usługami objętymi zakresem art. 5 pkt 1 lit. b) wspomnianego rozporządzenia.

27. Pozostali uczestnicy postępowania proponują Trybunałowi, aby na pierwsze pytanie prejudycjalne odpowiedział przecząco i orzekł, iż umowa licencyjna nie jest umową o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001.

28. *Zdaniem pozwanej w postępowaniu przed sądem krajowym* , pojęcie umów o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 obejmuje wszelkie

16 — Wyżej wymieniony przypisie 5 wyrok w sprawie Ciola.
17 — Wyżej wymieniony w przypisie 5 wyrok w sprawie Cura Anlagen.

umowy, których przedmiotem jest odpłatne spowodowanie pewnego konkretnego rezultatu, a nie tylko zwykłe wykonywanie pewnej działalności, jak to ma miejsce w przypadku umów o pracę. Zdaniem pozwanej, zakwalifikowanie umowy licencyjnej jako umowy o świadczenie usług nie jest możliwe.

29. Na potrzeby odpowiedzi na pytanie pierwsze *rząd niemiecki* przyjmuje za punkt wyjścia wykładnię literalną i systemową, jak również sens i cel art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001. W ramach wykładni literalnej rząd ten podnosi, iż wykładni pojęcia „usługi", występującego w art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia 44/2001, nie należy dokonywać w identyczny sposób jak na gruncie prawa pierwotnego oraz dyrektyw wspólnotowych dotyczących VAT [18]. W prawie pierwotnym oraz we wspomnianych dyrektywach pojęcie to jest definiowane szeroko, tak aby w przypadku swobody świadczenia usług obejmowało ono świadczenia nieobjęte postanowieniami o innych podstawowych swobodach, czy też — w przypadku dyrektyw dotyczących VAT — aby żadna działalność gospodarcza nie była wyłączona z zakresu stosowania tych dyrektyw ze względu na zbyt wąską definicję tego pojęcia.

30. W ramach wykładni systemowej rząd niemiecki podnosi, że istnienie art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia nr 44/2001 jednoznacznie wskazuje, iż występują również umowy, których przedmiotem nie jest ani sprzedaż rzeczy ruchomych, ani świadczenie usług, a zatem nie należy dokonywać wykładni lit. b) wspomnianego artykułu w sposób tak szeroki, aby obejmował on wszystkie umowy z wyjątkiem umów sprzedaży rzeczy ruchomych. Również z projektu rozporządzenia Rzym I [19], na gruncie którego wykładni pojęcia usługi należy dokonywać w ten sam sposób co na gruncie rozporządzenia nr 44/2001, wynika, iż umowa licencyjna nie należy do zakresu znaczeniowego pojęcia umowy o świadczenie usług, ponieważ projekt rozporządzenia Rzym I zawiera przepis szczególny dotyczący prawa właściwego dla umów z zakresu prawa własności intelektualnej bądź przemysłowej [art. 4 ust. 1 lit. f) projektu rozporządzenia Rzym I]. Zdaniem rządu niemieckiego, fakt, że przepis ten nie został wprowadzony do obowiązującej wersji rozporządzenia, wynika z przyczyn natury politycznej, nie zaś z tego, iż możliwe jest zakwalifikowanie umów dotyczących prawa własności intelektualnej i przemysłowej jako umów o świadczenie usług.

31. Jeśli chodzi o sens i cel art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001, rząd niemiecki podkreśla, iż w przypadku umowy licencyjnej ustalenie jurysdykcji w oparciu o łącznik miejsca świadczenia usługi nie zawsze jest właściwe, ponieważ przedmiotem umowy licencyjnej mogą być różne prawa własności

18 — W tym zakresie rząd niemiecki powołuje się na art. 24 ust. 1 dyrektywy 2006/112 oraz art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 77/388.

19 — Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady o prawie właściwym dla zobowiązań umownych (Rzym I) [COM(2005) 650 wersja ostateczna].

intelektualnej. Ponadto licencji można udzielić na różne państwa, a nawet na obszar całego świata. Zdaniem rządu niemieckiego nie jest możliwe określenie typowej umowy licencyjnej, na podstawie której mógłby być ustalany ścisły związek właściwego sądu z przedmiotem umowy.

32. Zdaniem *rządu Zjednoczonego Królestwa* szeroka wykładnia art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001, która obejmowałaby [pojęciem umowy o wykonanie usługi] również umowę licencyjną, czyniłaby zbytecznym istnienie lit. a) i c) tego artykułu, co byłoby niezgodne z systematyką oraz celami rozporządzenia. Przepisy tego rozporządzenia dotyczące jurysdykcji szczególnej mają na celu zagwarantowanie, iż sąd wykazujący ścisły związek ze sporem jest właściwy do jego rozpoznania. Rząd ten podnosi również, iż podstawowym celem rozporządzenia jest przewidywalność [jurysdykcji], która nie mogłaby być zapewniona, jeśli art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 miałby zastosowanie do umów licencyjnych, ponieważ nie jest możliwe określenie miejsca świadczenia usług na podstawie umowy.

33. *Rząd włoski twierdzi*, iż szeroka wykładnia art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 prowadziłaby do sytuacji, w której zakres zastosowania tego przepisu obejmowałby niemal wszystkie umowy. W ten sposób, zamiast ustanawiać odstępstwo od ogólnej zasady, art. 5 pkt 1 lit. b) stałby się ogólną zasadą, co byłoby sprzeczne z celem tego artykułu. Zdaniem rządu włoskiego, licencjodawca nie ma ponadto pozytywnego zobowiązania, które umożliwiałoby zdefiniowanie tej umowy o świadczenie usług.

B — *Drugie pytanie prejudycjalne*

34. *Powodowie w postępowaniu przed sądem krajowym* uważają, iż za miejsce, w którym usługi były świadczone zgodnie z umową licencyjną, należy uznać miejsce, w którym licencjodawca ma miejsce zamieszkania lub sprawuje zarząd. Zdaniem powodów to twierdzenie nie jest sprzeczne z wyrokiem Trybunału w sprawie Besix [20], ponieważ w sprawie przed sądem krajowym nie chodzi o nieograniczony terytorialnie obowiązek zaniechania, ale o umowę licencyjną, która została zawarta w odniesieniu do określonego terytorium obejmującego Niemcy, Austrię oraz Szwajcarię. Zdaniem powodów świadczeniem, które licencjodawca świadczy na podstawie umowy licencyjnej, jest pozytywne przyznanie licencjobiorcy uprawnień. Właśnie w przypadku licencji udzielonej w odniesieniu do kilku państw dla ustalenia jurysdykcji decydujące jest miejsce zamieszkania bądź sprawowania zarządu przez stronę umowy zobowiązaną do wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy.

20 — Wyrok ww. w przypisie 7.

35. W odniesieniu do pytania 2.3 powodowie podnoszą, iż sąd miejsca, w którym usługi były świadczone na podstawie umowy, powinien być również właściwy do orzekania w sprawie wynagrodzenia, które przysługuje z tytułu korzystania z prawa w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim, ponieważ ustalenie jurysdykcji w oparciu o łącznik miejsca wykonania zobowiązania ma na celu skoncentrowanie jurysdykcji przed sądem miejsca wykonania zobowiązania.

36. Zdaniem Komisji, miejscem, w którym usługi były świadczone na podstawie umowy licencyjnej, jest miejsce zamieszkania bądź siedziba statutowa licencjodawcy. Komisja uważa, iż wyrok w sprawie Besix [21] nie stoi na przeszkodzie temu, aby jurysdykcja w zakresie rozpoznawania sporów wynikłych na tle umów licencyjnych była ustalana na podstawie art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001. Z jednej strony obowiązek, który ciąży na licencjodawcy w świetle umowy licencyjnej, wykracza, zdaniem Komisji, poza zwykłe zaniechanie, ponieważ ma on obowiązek udzielenia licencji oraz znoszenia korzystania z przedmiotu licencji przez licencjobiorcę. Z drugiej strony, zdaniem Komisji, jurysdykcję na podstawie art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 należy ustalać niezależnie od spornego zobowiązania pieniężnego. Jeśli chodzi o pytanie 2.3 to Komisja uważa, iż sąd państwa członkowskiego, w którym licencjodawca ma swoje miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę, jest również właściwy do orzekania w zakresie wynagrodzenia, które przysługuje z tytułu korzystania z prawa w innym państwie członkowskim lub w państwie trzecim.

21 — Wyrok ww. w przypisie 7.

37. *Strona pozwana przed sądem krajowym*, jak również *rządy niemiecki i włoski* nie zajmują stanowiska w przedmiocie pytania drugiego ze względu na treść zaproponowanej przez nich odpowiedzi na pytanie pierwsze.

38. *Rząd Zjednoczonego Królestwa* nie wypowiada się na temat pytania 2.3. i podnosi, że jeżeli Trybunał udzieliłby twierdzącej odpowiedzi na pierwsze pytanie, sądowi właściwemu przysługiwałaby również jurysdykcja do orzekania w sprawie wynagrodzenia z tytułu korzystania z prawa w innym państwie członkowskim lub w innym państwie trzecim. Gdyby zostało przyjęte inne rozwiązanie, pociągałoby ono za sobą ryzyko sprzecznych rozstrzygnięć, ponieważ różne sądy mogłyby orzekać o różnych aspektach tego samego sporu.

C — *Trzecie pytanie prejudycjalne*

39. Na wypadek gdyby Trybunał udzielił przeczącej odpowiedzi na pierwsze i drugie pytania prejudycjalne, *powodowie w postępowaniu przed sądem krajowym* twierdzą w odniesieniu do pytania trzeciego, iż wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonać w ten sposób, iż jurysdykcja jest ustalana w oparciu o miejsce wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy, a nie na podstawie miejsca

wykonania spornego zobowiązania. Powodowie podnoszą w tym zakresie, iż wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w sposób autonomiczny, nie biorąc pod uwagę systemu prawa cywilnego obowiązującego w poszczególnych państwach członkowskich. Proponują zatem Trybunałowi, aby za miejsce wykonania charakterystycznego zobowiązania uznał na potrzeby tego artykułu miejsce zamieszkania lub sprawowania zarządu przez licencjodawcę.

40. Mając na uwadze treść zaproponowanych przez nią odpowiedzi na pierwsze i drugie pytanie, *Komisja* nie zajmuje stanowiska w przedmiocie pytania trzeciego.

41. *Rząd niemiecki* uważa, że mając na uwadze, iż państwa członkowskie ujednoliciły prawo właściwe dla umów, należy zmienić linię dotychczasowego orzecznictwa dotyczącego wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001. W świetle tego orzecznictwa miejsce wykonania zobowiązania, które stanowi podstawę roszczenia, jest ustalane na podstawie prawa materialnego właściwego dla umowy lub dla spornego zobowiązania umownego (lex causae); z kolei sąd krajowy, do którego zostało wniesione powództwo, ustala prawo właściwe dla stosunku umownego na podstawie norm kolizyjnych własnego porządku prawnego. Rząd niemiecki proponuje, aby zmienić to orzecznictwo i w ramach art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 ustalać miejsce wykonania danego zobowiązania autonomicznie, to znaczy w ten sposób, iż jest to zawsze miejsce wykonania spornego zobowiązania.

42. *Rząd włoski* uważa, iż ze względu na wymóg zapewnienia kontynuacji pomiędzy wykładnią konwencji brukselskiej a wykładnią rozporządzenia nr 44/2001, potwierdzony przez Trybunał w odniesieniu do art. 5 pkt 3 w wyrokach w sprawie Henkel [22] oraz w sprawie Gantner Electronic [23], wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) przywołanego rozporządzenia należy dokonywać w identyczny sposób jak art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej.

43. Jeśli chodzi o pytanie trzecie, *rząd Zjednoczonego Królestwa* przedstawia trzy argumenty. Po pierwsze, rząd ten podnosi, iż problematyka wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) jest identyczna z problematyką wykładni art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej. Po drugie z uzasadnienia projektu rozporządzenia nr 44/2001 wynika [24], iż orzecznictwo dotyczące art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej ma również zastosowanie do art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001. Po trzecie stosowanie tego orzecznictwa do art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 mogłoby zagwarantować najwyższy stopień pewności prawa, ponieważ orzecznictwo dotyczące wykładni wyrażenia „miejsce, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane", występującego w art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, jest już utrwalone.

22 — Wyrok z dnia 1 października 2002 r. w sprawie C-167/00, Rec. s. I-8111.

23 — Wyrok z dnia 8 maja 2003 r. w sprawie C-111/01, Rec. s. I-4207.

24 — Projekt rozporządzenia Rady (WE) w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych [COM(1999) 348 wersja ostateczna], s. 14 wersji angielskiej, s. 9 wersji francuskiej.

VI — Ocena rzecznika generalnego

A — *Wprowadzenie*

44. Za pomocą przepisów dotyczących jurysdykcji szczególnej dla postępowań, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, rozporządzenie nr 44/2001 umożliwia odstępstwo od ogólnej zasady ustalania jurysdykcji w oparciu o łącznik miejsca zamieszkania strony pozwanej, actor sequitur forum rei [25], ustanowionej w art. 2 ust. 1 tego rozporządzenia. W postępowaniach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, odstępstwo od tej ogólnej zasady i ustalanie jurysdykcji na podstawie przepisów szczególnych jest uzasadnione okolicznością, iż jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania pozwanego powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym [26]. Ponadto wprowadzenie jurysdykcji szczególnej dla postępowań, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, jest konieczne, ponieważ w ten sposób w największym stopniu zostaje zapewniona równowaga między interesami strony powodowej a interesami strony pozwanej, co nie mogłoby mieć miejsca, gdyby istniała jedynie przywołana zasada ogólna [27]. W postępowaniach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, strona powodowa ma zatem możliwość dokonania wyboru pomiędzy wytoczeniem powództwa przed sąd miejsca zamieszkania strony pozwanej bądź przed sąd, którego jurysdykcja zostanie ustalona zgodnie z przepisami dotyczącymi jurysdykcji szczególnej dla stosunków zobowiązaniowych [28].

45. Pytania prejudycjalne zadane w niniejszej sprawie dotyczą wykładni art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001. Artykuł ten, który zmienił i nadał nowe brzmienie art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, zawiera zasady ustalania jurysdykcji szczególnej w postępowaniach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy. A zatem, po raz pierwszy od wejścia w życie tego rozporządzenia w dniu 1 marca 2002 r., Trybunał dokona wykładni przepisu, który był przedmiotem najtrudniejszych i najdłuższych negocjacji w czasie procedury przyjęcia wspomnianego rozporządzenia [29]. Równocześnie chodzi

25 — Jeśli chodzi o ogólną zasadę actor sequitur forum rei, należy dodać, iż ustalenie jurysdykcji w oparciu o łącznik miejsca zamieszkania strony pozwanej ma na celu ochronę interesów pozwanego, któremu byłoby trudniej bronić się w postępowaniu, gdyby był pozwany przed sąd innego państwa aniżeli państwo, w którym ma on miejsce zamieszkania. Zobacz na przykład pkt 21 opinii rzecznika generalnego D. Ruiza-Jaraba z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie C-103/05 Reisch Montage (wyrok Trybunału z dnia 13 lipca 2006 r., Zb.Orz. s. I-6827). Zobacz również na zasadzie analogii, w odniesieniu do konwencji brukselskiej, P. Jenard, *Raport w sprawie konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych* (Dz.U. 1979, C 59, s. 18).

26 — Zobacz motyw dwunasty rozporządzenia nr 44/2001.

27 — W tym znaczeniu zob. P. Mankowski, w: U. Magnus, P. Mankowski (red.), *Brussels I Regulation*, Sellier. European Law Publishers, München 2007, s. 90, pkt 1.

28 — W przedmiocie prawa wyboru przyznanego stronie powodowej zob. P. Mankowski, op.cit. s. 89, pkt 1.

29 — Dokładniejsze informacje na temat negocjacji oraz dyskutowanych możliwości sformułowania art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 przedstawia P.R. Beaumont, The Brussels Convention Becomes a Regulation: Implications for Legal Basis, External Competence and Contract Jurisdiction, w: J. Fawcett (red.), *Reform and Development of Private International Law. Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press, New York 2002, s. 15 i nast.; C. Kohler, Revision des Brüsseler und Luganer Übereinkommens, w: P. Gottwald (red.), *Revision des EuGVÜ — Neues Schiedsverfahrensrecht*, Gieseking-Verlag, Bielefeld 2000, s. 12 i nast.

o przepis, co do którego można przewidzieć, iż będzie w przyszłości wywoływał liczne spory dotyczące jurysdykcji pomiędzy stronami umów [30].

47. W ramach odpowiedzi na to pytanie przedstawię najpierw krótko cechy umowy licencyjnej, a następnie, w ramach wykładni art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001, przedstawię zasadnicze elementy definicji pojęcia „usługi" w tym przepisie, dokonując równocześnie ustalenia, czy umowę licencyjną można uznać za umowę o świadczenie usług w rozumieniu tego przepisu.

B — *Pierwsze pytanie prejudycjalne*

1. Cechy umowy licencyjnej

46. Pierwsze pytanie prejudycjalne należy rozumieć tak, iż sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, iż umowa, w ramach której właściciel prawa własności intelektualnej przyznaje drugiej stronie umowy uprawnienie do korzystania z tego prawa (umowa licencyjna) [31], stanowi umowę o świadczenie usług w rozumieniu tego artykułu. Pytanie sądu odsyłającego dotyczy zatem ustalenia, czy umowa licencyjna mieści się w zakresie znaczeniowym pojęcia umowy o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001.

48. W niniejszej sprawie punktem wyjścia jest definicja umowy licencyjnej przedstawiona przez sąd odsyłający; sąd ten definiuje ją jako umowę, na podstawie której uprawniony z tytułu prawa własności intelektualnej przyznaje drugiej stronie umowy uprawnienie do korzystania z tego prawa. Ze względu na fakt, iż wyroki Trybunału są wiążące dla wszystkich sądów krajowych i wywołują skutki erga omnes [32], należy również wziąć pod uwagę definicje umowy licencyjnej istniejące w innych państwach członkowskich oraz

30 — P. Rogerson, Plus ça change? Article 5(1) of the Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments, *Cambridge Yearbook of European legal studies*, 2000, s. 383, twierdzi, iż jeśli chodzi o art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, to jest to jeden z najczęściej stosowanych przepisów konwencji oraz przepis, który również strony najczęściej przywołują w sporach. Można się spodziewać, iż będzie tak również w odniesieniu do art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.

31 — Jak już wskazałam w przypisie 4, to sąd odsyłający klasyfikuje tę umowę jako „umowę licencyjną".

32 — Zobacz K. Lenaerts, D. Arts, I. Maselis, R. Bray, *Procedural Law of the European Union*, 2nd ed., Sweet & Maxwell, London 2006, s. 194–195, pkt 6-030 i 6-031; S. Van Raepenbusch, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, 4e éd., Larcier, Bruxelles 2005, s. 578.

ewentualnie definicje sformułowane w przepisach wspólnotowych.

49. Umowa licencyjna jest w prawie państw członkowskich uregulowana w różny sposób; niektóre państwa członkowskie traktują ją jako szczególną umowę nazwaną i wyraźnie ją również definiują (na przykład Republika Czeska [33] i Słowenia [34]), podczas gdy inne państwa regulują w przepisach szczególnych w dziedzinie prawa własności intelektualnej jedynie możliwość zawarcia umowy licencyjnej, ale jej odrębnie nie definiują (na przykład Austria [35], Francja [36], Irlandia [37]

33 — W prawie czeskim umowa licencyjna dotycząca wykonywania prawa własności przemysłowej jest uregulowana w art. 508–515 Obchodní zákoník (kodeksu handlowego). Artykuł 508 tego kodeksu stanowi, iż na podstawie tej umowy licencjodawca udziela licencjobiorcy prawa do korzystania z przedmiotu własności przemysłowej w uzgodnionym zakresie i na uzgodnionym terytorium, a licencjobiorca zobowiązuje się z kolei do zapłaty ustalonej opłaty licencyjnej bądź świadczenia innych korzyści materialnych. W prawie czeskim umowa licencyjna dotycząca prawa do korzystania z utworu jest uregulowana w art. 46–57 Zákonu o dílech literárních, vedeckých a umelechkých (autorský zákon) (ustawy o utworach literackich, naukowych i artystycznych (ustawy o prawach autorskich). Artykuł 46 ust. 1 przywołanej ustawy stanowi, iż na podstawie umowy licencyjnej autor może udzielić licencjodawcy prawa do korzystania z utworu oraz że licencjobiorca jest w zamian za to zobowiązany do zapłaty opłaty licencyjnej, chyba że co innego wynika z umowy.

34 — W prawie słoweńskim umowa licencyjna jest uregulowana w art. 704–728 Obligacijskiego zakonika (kodeksu zobowiązań). Artykuł 704 tego kodeksu stanowi, iż na podstawie umowy licencyjnej licencjodawca zobowiązuje się do udzielenia licencjobiorcy w całości lub w części prawa do korzystania z opatentowanego wynalazku, technicznego know-how, znaku towarowego, wzoru lub modelu, a licencjobiorca jest zobowiązany do zapłaty licencjodawcy z tego tytułu ustalonej opłaty licencyjnej. Prawo autorskie (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych) nie reguluje odrębnie umowy licencyjnej; ta ostatnia jest wspomniana w kontekście programów komputerowych w art. 113 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, ale udzielenie prawa do korzystania z utworu jest regulowane przez inne umowy.

35 — A zatem na przykład art. 35 austriackiej Patentgesetz (ustawy o patentach) przewiduje uprawnienie właściciela patentu do udzielenia upoważnionym osobom prawa do korzystania z wynalazku. Artykuł 14 ust. 1 Markenschutzgesetz (ustawy o ochronie znaków towarowych) stanowi, iż znak towarowy może być przedmiotem licencji wyłącznej lub niewyłącznej na całość lub część towaru lub usługi, dla których jest on zarejestrowany. W austriackim piśmiennictwie zob. G. Kucsko, *Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht*, Manz, Wien 2003, s. 469 (licencja na znak towarowy), s. 929 (licencja na patent). Austriacka Urheberrechtsgesetz (ustawa o prawie autorskim) nie reguluje w sposób bezpośredni umowy licencyjnej dotyczącej prawa do korzystania z utworu, ale umowa ta występuje w praktyce. Na przykład austriackie orzecznictwo stosuje wyrażenie „Lizenzvertrag" w odniesieniu do udzielenia prawa do wykonywania utworu, w tym zakresie zob. na przykład wyroki Oberster Gerichtshof: OGH 10.12.1985, 4Ob 381/84; OGH 15.10.2002, 4Ob 209/02t; OGH 29.4.2003, 4Ob 57/03s. Jeśli chodzi o udzielenie prawa do korzystania z programu komputerowego na podstawie umowy licencyjnej, zob. w doktrynie na przykład E. Holzinger, Rechtsgeschäftiche Übertragung von Software. Versuch einer systematischen Einordnung, *EDV & Recht*, nr 4/1987, s. 10.

36 — W prawie francuskim Code de la propriété intellectuelle (kodeks własności intelektualnej) stanowi na przykład w art. L 613-8 ust. 2, iż prawa z patentu mogą być przedmiotem licencji wyłącznej bądź niewyłącznej. W doktrynie francuskiej zob. Y. Marcellin, *Le Droit français de la propriété intellectuelle*, Cedat, Paris 1999, s. 433 i nast., który to autor w odniesieniu do udzielenia licencji na patent twierdzi, iż udzielenie licencji stanowi umowę, na podstawie której wynalazca (licencjodawca), sam zachowując prawo własności patentu, udziela licencjobiorcy prawa do korzystania z wynalazku. Ten sam autor twierdzi również (s. 436), iż licencjobiorca jest zobowiązany do zapłaty opłaty licencyjnej oraz do korzystania z przedmiotu licencji. Prawo francuskie nie reguluje w sposób szczególny udzielenia licencji w dziedzinie praw autorskich, ale udzielenie prawa do korzystania z utworu jest regulowane innymi umowami prawa autorskiego, w tym zakresie zob. Y. Marcellin, op.cit., s. 68 i nast.

37 — Irlandzka Copyright and Related Rights Act, 2000 (ustawa z 2000 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych) w art. 120 ust. 1, zatytułowanym „Przyznanie prawa do korzystania", zezwala na przykład na udzielenie prawa do korzystania z utworu. W piśmiennictwie irlandzkim zob. na temat umów licencyjnych w prawie autorskim, R. Clark, *Irish Copyright and Design Law*, Butterworths, Dublin 2003, s. C/110 i nast.

czy też Republika Federalna Niemiec [38]). W tym zakresie należy podnieść, iż ustawodawstwa państw członkowskich regulują częściej umowę licencyjną — bądź jako umowę nazwaną, bądź jako umowę nienazwaną — wyłącznie w odniesieniu do praw własności przemysłowej, ale rzadziej również w zakresie prawa autorskiego [39]; w niektórych państwach członkowskich przyznanie praw do korzystania z utworu regulują inne umowy z zakresu prawa autorskiego [40].

50. O ile przepisy wspólnotowe w dziedzinie ochrony własności intelektualnej przewidują możliwość udzielenia licencji, to nie obejmują one postanowień dotyczących zawarcia umowy licencyjnej oraz jej cech szczególnych [41]. Również umowy międzynarodowe w dziedzinie prawa własności intelektualnej wspominają o umowie licencyjnej lub o możliwości udzielenia licencji praw własności przemysłowej, ale pozostawiają uregulowanie samej umowy licencyjnej prawu krajowemu umawiających się stron; w tym zakresie należy wspomnieć na przykład o porozumieniu TRIPS [42] oraz konwencji o patencie europejskim [43].

38 — Artykuł 15 ust. 2 niemieckiej Patentgesetz (ustawy o patentach) reguluje umowę licencyjną na patent; przepis ten zewala na udzielenie w drodze umowy licencji patentowej i stanowi w szczególności, że patent może być przedmiotem licencji wyłącznej lub niewyłącznej. Artykuł 30 Markengesetz (ustawy o znakach towarowych) stanowi, iż znak towarowy może być przedmiotem licencji wyłącznej lub niewyłącznej. H. Stumpf i M. Groß, *Der Lizenzvertrag*, Ausgabe 8, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008, s. 41, pkt 16, twierdzą, iż istnieje również możliwość udzielenia licencji na know-how. Niemiecka Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych) nie wspomina wyraźnie o umowie licencyjnej, ale reguluje w art. 31 udzielanie praw do korzystania („Einräumung von Nutzungsrechten"). Niemniej jednak w piśmiennictwie niemieckim można znaleźć również w dziedzinie prawa autorskiego przypadki stosowania pojęcia „licencja"; zob. na przykład H. Schack, *Urheber und Urhebervertragsrecht*, Ausgabe 2, Mohr Siebeck, Tübingen 2001, s. 245, pkt 539 i 540.

39 — I tak umowę licencyjną w dziedzinie prawa autorskiego regulują prawo czeskie (przypis 33) oraz irlandzkie (przypis 37).

40 — Zobacz na przykład uregulowanie w prawie słoweńskim (przypis 34) oraz w prawie francuskim (przypis 36).

41 — I tak na przykład w dziedzinie prawa autorskiego dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10) wskazuje w motywie trzydziestym, iż prawa określone w dyrektywie mogą być przenoszone, powierzane lub być przedmiotem umowy licencyjnej, z zastrzeżeniem właściwych ustawodawstw krajowych w sprawie praw autorskich i pokrewnych. W dziedzinie prawa znaków towarowych rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 z dnia 20 grudnia 1993 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz.U. 1994, L 11, s. 1) stanowi w art. 22 ust. 1, iż wspólnotowy znak towarowy może być przedmiotem licencji dla niektórych lub wszystkich towarów lub usług, dla których znak ten jest zarejestrowany w całej Wspólnocie lub w jej części. Licencja może być wyłączna lub niewyłączna. Rozporządzenie w sprawie patentu wspólnotowego będzie w przyszłości również obejmowało postanowienia dotyczące licencji umownej; a zatem projekt rozporządzenia Rady w sprawie patentu wspólnotowego [COM (2000) 412 wersja ostateczna] stanowi w art. 19, iż patent wspólnotowy może być w całości lub w części przedmiotem licencji obejmującej całą Wspólnotę lub jej część oraz że licencje mogą być wyłączne lub niewyłączne.

42 — Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) stanowi w art. 21, że członkowie mogą określić warunki udzielania licencji na znaki towarowe oraz przekazywania znaków towarowych; jednakże w art. 28 ust. 2 stanowi między innymi, iż właściciele patentów będą mieli także prawo […] do zawierania umów licencyjnych. Tekst porozumienia TRIPS jest dostępny w formie elektronicznej na stronie internetowej http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf.

43 — Konwencja o udzielaniu patentów europejskich (konwencja o patencie europejskim) z dnia 5 października 1973 r., w brzmieniu nadanym jej przez akt zmieniający art. 63 konwencji z dnia 17 grudnia 1991 r. oraz decyzje Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z dnia 21 grudnia 1978 r., z dnia 13 grudnia 1994 r., z dnia 20 października 1995 r., z dnia 5 grudnia 1996 r., z dnia 10 grudnia 1998 r. oraz z dnia 27 października 2005 r. i mające tymczasowo zastosowanie postanowienia aktu zmieniającego konwencję z dnia 29 listopada 2000 r. Konwencja o patencie europejskim reguluje w art. 73 udzielenie licencji patentowej i stanowi, iż europejskie zgłoszenie patentowe może stanowić, w całości lub w części, przedmiot licencji na całości lub części terytoriów wyznaczonych umawiających się państw. Tekst konwencji o patencie europejskim jest dostępny w wersji elektronicznej na stronie internetowej http://www.epo.org/patents/law/legal-texts/html/epc/1973/e/ma1.html.

51. Z przywołanych tekstów prawnych oraz z doktryny można wywnioskować, iż umowa licencyjna jest umową wzajemną, której istota polega na przyznaniu przez licencjodawcę licencjobiorcy prawa do korzystania z określonego prawa własności przemysłowej, w zamian za co licencjobiorca jest zobowiązany do zapłaty licencjodawcy opłaty licencyjnej. Udzielając licencji, licencjodawca upoważnia licencjobiorcę do dokonywania czynności, które bez udzielenia licencji stanowiłyby naruszenie praw własności intelektualnej [44]. Licencja może być ograniczona w różny sposób: może mieć charakter wyłączny lub niewyłączny, może być ograniczona ratione loci, ratione temporis lub ze względu na sposób korzystania z prawa [45].

52. Jeśli chodzi o charakter prawny umowy licencyjnej — w doktrynie różnych państw członkowskich jest przyjęty pogląd, iż stanowi ona samodzielną umowę [46], którą należy odróżnić od innych umów [47]; część doktryny klasyfikuje ją jako umowę sui generis [48]. Dla niniejszej sprawy istotne jest w szczególności rozróżnienie pomiędzy umową licencyjną a umową najmu lub dzierżawy. W dalszej kolejności przedstawię dokładniej różnice pomiędzy umową licencyjną a umową najmu lub dzierżawy w ramach analizy mającej na celu ustalenie, czy umowa licencyjna może być uznana za umowę o świadczenie usług [49].

2. Wykładnia art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001

53. Artykuł 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 stanowi, iż miejscem wykonania zobowiązania jest w przypadku świadczenia usług miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi

44 — W piśmiennictwie zob. np. G.Tritton i in., *Intellectual Property in Europe*, Sweet & Maxwell, London 2008, s. 677, pkt 7-047; L. Bently, B. Sherman, *Intellectual Property Law*, 2nd ed., Oxford University Press, New York 2004, s. 254, 950.

45 — Zobacz L. Bently, B. Sherman, op.cit., s. 950. Jeśli chodzi o różne ograniczenia licencji zob. w piśmiennictwie francuskim Y. Marcellin, op.cit. w przypisie 36, s. 434 i nast.

46 — W piśmiennictwie austriackim zob. G. Kucsko, op.cit. w przypisie 35, s. 929. W doktrynie niemieckiej, zob. R. Busse (red.), *Patentgesetz. UInter Berücksichtigung des Europäischen Patentübereinkommens, des Gemeinschaftspatentübereinkommens und des Patentzusammenarbeitsvertrags. Kommentar*, De Gruyter, Berlin, New York, s. 297, pkt 53; w doktrynie niemieckiej H. Stumpf, M. Groß, op.cit. w przypisie 38, s. 42 i 43, pkt 19. W doktrynie słoweńskiej, zob. K. Podobnik, w: M. Juhart, N. Plavšak (red.), *Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem*, GV založba, Ljubljana 2004, komentarz do art. 704, s. 62.

47 — W piśmiennictwie austriackim G. Kucsko, op.cit. w przypisie 35, s. 930, podnosi, iż należy odróżnić umowę licencyjną od umowy w przedmiocie know-how i od umowy franchisingu. W piśmiennictwie niemieckim H. Stumpf, M. Groß, op.cit. w przypisie 38, s. 43-45, pkt 20–24 podnoszą, iż należy odróżnić umowę licencyjną od umowy sprzedaży, umowy spółki, umowy najmu lub dzierżawy. Przykładowo w piśmiennictwie słoweńskim K. Podobnik, op.cit. w przypisie 46, komentarz do art. 704, s. 62.

48 — Zobacz na przykład w piśmiennictwie niemieckim R. Schulte, *Patentgesetz mit Europäischem Patentübereinkommen. Kommentar auf der Grundlage der deutschen und europäischen Rechtsprechung*, Carl Heymanns Verlag, Köln, Berlin, Bonn, München 1994, s. 219, pkt 16; w piśmiennictwie austriackim zob. G. Kucsko, op.cit. w przypisie 35, s. 929; w orzecznictwie austriackim zob. na przykład wyrok Oberster Gerichtshof OGH 15.10.2002, 4Ob 209/02t.

49 — Zobacz pkt 66 niniejszej opinii.

zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone. Artykuł ten nie definiuje zatem pojęcia „usługi", a Trybunał również dotychczas nie dokonał wykładni tego pojęcia na gruncie rozporządzenia nr 44/2001.

54. Tytułem wstępu należy podnieść, iż wykładni pojęcia usługi w ramach rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonać w sposób autonomiczny, niezależnie od definicji tego pojęcia w prawie państw członkowskich. Aby tego dokonać, należy przyjąć za punkt wyjścia systematykę i cel rozporządzenia, tak aby zapewnić jego jednolite stosowanie we wszystkich [50] państwach członkowskich [51]. Należy ponadto zauważyć, iż co do zasady zgadzam się ze stanowiskiem stron niniejszego postępowania, zgodnie z którym wykładni pojęcia usługi występującego w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w sposób szeroki [52], jednak definiując to pojęcie, należy zadbać o jego zgodność z systematyką i celem rozporządzenia nr 44/2001.

55. Dokonując wykładni rozporządzenia nr 44/2001, należy, ogólnie rzecz biorąc, wyjść z założenia kontynuacji konwencji brukselskiej. W art. 5 pkt 1 konwencja ta nie regulowała odrębnie jurysdykcji w zakresie rozpoznawania sporów wynikłych z umów o świadczenie usług, tak że wykładnia tego artykułu nie może stanowić punktu wyjścia dla wykładni pojęcia usługi w rozumieniu rozporządzenia nr 44/2001. Jednakże pojęcie umowy o świadczenie usług występowało w art. 13 ust. 1 pkt 3 konwencji brukselskiej, w świetle którego ustalana była jurysdykcja

50 — Jak wynika z dwudziestego pierwszego motywu rozporządzenia nr 44/2001, zgodnie z art. 1 i 2 protokołu w sprawie stanowiska Danii, załączonego do traktatu o Unii Europejskiej i traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, Dania nie uczestniczy w przyjęciu niniejszego rozporządzenia, które z tego powodu nie jest dla Danii wiążące i nie znajduje w stosunku do niej zastosowania. Jak wynika z dwudziestego drugiego motywu rozporządzenia nr 44/2001, pomiędzy Danią a państwami członkowskimi związanymi niniejszym rozporządzeniem będzie nadal stosowana konwencja brukselska.

51 — Wymóg autonomicznej wykładni pojęć zastosowanych w rozporządzeniu nr 44/2001 można wywieść z orzecznictwa dotyczącego konwencji brukselskiej, które ze względu na zasadę kontynuacji powinno być uwzględnione również w ramach wykładni rozporządzenia nr 44/2001. Zobacz na przykład wyroki: z dnia 21 czerwca 1978 r. w sprawie 150/77 Bertrand, Rec. s. 1431, pkt 14–16; z dnia 19 stycznia 1993 r. w sprawie C-89/91 Shearson Lehman Hutton, Rec. s. I-139, pkt 13; z dnia 3 lipca 1997 r. w sprawie C-269/95 Benincasa, Rec. s. I-3767, pkt 12; z dnia 11 lipca 2002 r. w sprawie C-96/00 Gabriel, Rec. s. I-6367, pkt 37; z dnia 20 stycznia 2005 r. w sprawie C-27/02 Engler, Zb.Orz. s. I-481, pkt 33. Zobacz również pkt 54 mojej opinii z dnia 11 września 2008 r. w sprawie C-180/06 Ilsinger, zawisłej przed Trybunałem.
W doktrynie zob. na temat autonomicznej wykładni pojęć rozprządzenia nr 44/2001 na przykład R. Geimer, w: R. Geimer, R.A. Schütze, *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*, Beck, München 2004, s. 176, który twierdzi, iż wykładni pojęcia usługi w prawie wspólnotowym należy dokonać w sposób jednolity, niezależnie od lex causae, czyli prawa materialnego, mającego zastosowanie do umowy. Zobacz również H. Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 3e éd., Librarie générale de droit et de jurisprudence, Paris 2002, s. 148.

52 — Również doktryna opowiada się za szeroką wykładnią pojęcia usługi. Zobacz na przykład H.W. Micklitz, P. Rott, Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nr 11/2001, s. 328; R. Geimer, op.cit. w przypisie 51, s. 176; T. Rauscher (red.), *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, Ausgabe 2, Sellier. European Law Publishers, München 2006, s. 179, pkt 49; P. Mankowski, w: U. Magnus, P. Mankowski, op.cit. w przypisie 27, s. 131, pkt 90; H. Gaudemet-Tallon, op.cit. w przypisie 51, s. 148.

w sprawach dotyczących umów o świadczenie usług zawartych pomiędzy konsumentami [53], a wykładnia tego artykułu mogłaby posłużyć również jako podstawa dla wykładni art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 [54]. Jednakże w ramach wykładni tego artykułu konwencji brukselskiej Trybunał nie zdefiniował w sposób wyraźny pojęcia usługi [55].

56. Ze względu na okoliczność, iż Trybunał nie dokonał dotychczas wykładni tego pojęcia, należy, dokonując wykładni, oprzeć się z jednej strony na zwykłym pojęciu usługi, a z drugiej strony na analogii z innymi źródłami prawa.

a) Abstrakcyjna definicja pojęcia „usługi" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001

57. Moim zdaniem dla zdefiniowania pojęcia „usługi" decydujące znaczenie będą miały dwa aspekty. Po pierwsze zwykłe rozumienie pojęcia „usługi" wymaga, aby osoba, która świadczy usługę, wykonywała określoną działalność; świadczenie usług wymaga zatem określonej działalności lub działania ze strony osoby, która świadczy tę usługę [56]. Po drugie, jak zostanie to ukazane w ramach analogii z definicją tego pojęcia w prawie pierwotnym [57], usługi powinny być co do zasady świadczone za wynagrodzeniem. W każdym razie należy jednak brać pod uwagę, iż przyjmując jako punkt wyjścia definicję abstrakcyjną, ustalamy jedynie ramową definicję tego pojęcia; w poszczególnych sprawach rozważanych indywidualnie należy w odniesieniu do konkretnego przypadku dokonać ustalenia, czy dana działalność mieści się w ramach definicji pojęcia „usługi".

53 — Konkretnie art. 13 ust. 1 pkt 3 konwencji brukselskiej stanowił, iż w zakresie umowy zawartej przez konsumenta jurysdykcja była ustalana zgodnie z sekcją, która regulowała jurysdykcję w dziedzinie umów zawartych przez konsumentów dla innych umów, jeżeli ich przedmiotem jest świadczenie *usługi* lub dostawa rzeczy ruchomych, o ile: a) zawarcie umowy w państwie miejsca zamieszkania konsumenta zostało poprzedzone wyraźną ofertą lub reklamą, b) konsument podjął w tym państwie czynności prawne konieczne do zawarcia umowy (podkreślenie moje).

54 — T. Rauscher (red.), op.cit. w przypisie 52, s. 179, pkt 49, twierdzi, iż wykładnia pojęcia usługi na gruncie art. 13 ust. 1 pkt 3 konwencji brukselskiej powinna być brana pod uwagę również przy wykładni tego pojęcia w ramach art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001.

55 — W ramach wykładni tego pojęcia Trybunał zdefiniował przesłanki stosowania art. 13 ust. 1 pkt 3 konwencji brukselskiej na przykład w ww. w przypisie 51 wyrokach w sprawie Gabriel, pkt 38–40 i 47–51; w sprawie Engler, pkt 34, ale sprawy te dotyczyły nie świadczenia usług, lecz dostawy rzeczy ruchomych.

56 — I tak P. Mankowski, op.cit. w przypisie 27, s. 131, pkt 90; C. Cavalier, Un contrat de concession exclusive n'est ni un contrat de vente ni une fourniture de services au sens de l'article 5, paragraphe 1, b) du règlement „Bruxelles I", *Revue Lamy Droit des Affaires*, nr 19/2007, s. 71. W tym zakresie możemy również w drodze analogii korzystać z wykładni art. 5 konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwartej do podpisu w Rzymie w dniu 19 czerwca 1980 r. [konwencja rzymska (Dz.U. L 266, s. 1)]; w odniesieniu do wykładni tego artykułu D. Czernich, H. Heiss, K. Nemeth, *EVÜ — Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen: Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht. Kommentar*, Orac, Wien 1999, podnoszą, iż zdaniem sądów niemieckich, „usługi" w rozumieniu tego artykułu oznaczają usługi polegające na działalności („tätigkeitsbezogene Leistungen").

57 — Zobacz pkt 61 niniejszej opinii.

58. Na podstawie abstrakcyjnej definicji pojęcia „usługi", sformułowanej w poprzednim punkcie, można, moim zdaniem, stwierdzić, iż nie jest możliwe traktowanie umowy licencyjnej jako umowy o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001. Mimo iż licencja jest udzielana odpłatnie, udzielając licencji, licencjodawca nie podejmuje jednak żadnej aktywnej działalności. Zezwala on licencjobiorcy na korzystanie z prawa własności intelektualnej, które jest przedmiotem licencji; działaniem, którego wymaga się od licencjodawcy, jest podpisanie umowy licencyjnej i rzeczywiste udostępnienie przedmiotu licencji na potrzeby korzystania z niego, czego nie można, moim zdaniem, uznać za „usługę". W związku z tym nie można uznać udzielenia licencji za „usługę" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001.

b) Częściowa analogia z definicją pojęcia usługi w prawie pierwotnym

60. Aby zdefiniować w sposób bardziej precyzyjny pojęcie „usługi" występujące w rozporządzeniu nr 44/2001, za punkt wyjścia można przyjąć analogię z definicją pojęcia „usługi" sformułowaną w prawie wspólnotowym na gruncie swobody świadczenia usług, ale moim zdaniem, nie można stosować jej do rozporządzenia nr 44/2001 bez ograniczeń [58]. Przy wykładni tego aktu systematyka i cel rozporządzenia nr 44/2001, które ze względu na swoją treść jest aktem międzynarodowego prawa prywatnego, muszą bowiem znaleźć się na pierwszym planie.

59. Aby pojęcie „usługi" w rozumieniu art. 5 pkt 1) lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 zdefiniować w sposób bardziej precyzyjny, należy, oprócz definicji abstrakcyjnej, wziąć również pod uwagę analogię z definicją tego pojęcia w prawie pierwotnym w ramach swobody świadczenia usług oraz wzajemne oddziaływanie z wykładnią przepisów przyjętych w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach cywilnych. Równocześnie należy jednak wyjaśnić, dlaczego niemożliwe jest dokonanie analogii z definicją tego pojęcia występującego w przepisach wspólnotowych w dziedzinie VAT.

61. „Usługi" w ramach swobody świadczenia usług są zdefiniowane w art. 50 akapit pierwszy WE jako świadczenia, które są „wykonywane zwykle za wynagrodzeniem w zakresie, w jakim nie są objęte postanowieniami o swobodnym przepływie towarów, kapitału i osób". W art. 50 akapit drugi traktatu WE zostały wymienione jedynie niektóre ogólne przykłady usług (działalność o charakterze przemysłowym, działalność

58 — Zobacz w tym znaczeniu T. Rauscher, op.cit w przypisie 52, s. 178 i 179, pkt 49; D. Czernich, w: D. Czernich, G.E. Kodek, S. Tiefenthaler, *Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht EuGVO und Lugano-Übereinkommen. Kurzkommentar,* Ausgabe 2, LexisNexis ARD ORAC, Wien 2003, s. 74–75, pkt 39. P. Mankowski, op.cit. w przypisie 27, s. 130, pkt 89, podnosi, iż pojęcie „usługi" należy definiować tak jak w ramach swobody świadczenia usług, o ile nic innego nie wynika z systematyki rozporządzenia nr 44/2001.

o charakterze handlowym, działalność rzemieślnicza, wykonywanie wolnych zawodów). W swoim orzecznictwie Trybunał dokonał jednak bardzo szerokiej wykładni tego pojęcia [59]. Jak wskazują uczestnicy postępowania w swoich uwagach, w orzecznictwie Trybunał za „usługę" uznał również działalność polegającą na wynajmowaniu kotwicowisk właścicielom statków z innych państw członkowskich [60] (sprawa Ciola), jak również działalność polegającą na oddawaniu w leasing samochodów spółkom mającym siedzibę w innym państwie członkowskim (sprawa Cura Anlagen) [61].

62. Moim zdaniem w niniejszej sprawie nie jest, z wielu przyczyn, możliwe przeniesienie bez zastrzeżeń tej szerokiej definicji pojęcia „usługi" sformułowanej w prawie pierwotnym na grunt pojęcia „usługi" występującego w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001.

63. Po pierwsze, jak słusznie wskazuje rząd niemiecki, pojęcie „usługi" jest zdefiniowane w prawie pierwotnym tak szeroko, aby w ramach wysiłków podjętych w celu ustanowienia wspólnego rynku objęło ono możliwie najszerszy zakres działalności [62]. Uzasadnienie to, przemawiające za szeroką wykładnią pojęcia, nie może mieć jednak znaczenia dla wykładni art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001, ponieważ umowy, które nie zostaną zdefiniowane jako umowy o świadczenie usług, mogą zostać zdefiniowane jako umowy sprzedaży rzeczy ruchomych w ramach tiret pierwszego wspomnianego artykułu lub jako umowy, w stosunku do których jurysdykcja jest ustalana zgodnie z art. 5 pkt 1 lit. a) tego samego rozporządzenia. Prawdą jest, iż rozporządzenie nr 44/2001, jako całość, ma na celu, jak wynika to z drugiego motywu, zapewnienie należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego poprzez ujednolicenie przepisów o jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych,. Szeroka wykładnia pojęcia „usługi" występującego w art. 5 pkt 1) lit. b) tiret drugie wspomnianego rozporządzenia nie zapewniłaby jednak skuteczniejszej realizacji tego celu.

64. Po drugie, w przeciwieństwie do pojęcia „usługi" w ramach prawa pierwotnego, pojęcie „usługi" występujące w art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 nie może obejmować świadczenia polegającego na wynajmowaniu nieruchomości, ponieważ zgodnie z art. 22 ust. 1 tego rozporządzenia,

59 — W zakresie znaczeniowym tego pojęcia mieszczą się na przykład usługi medyczne (wyroki: z dnia 4 października 1991 r. w sprawie C-159/90 Society for the Protection of Unborn Children Ireland, Rec. s. I-4685; z dnia 12 lipca 2001 r. w sprawie C-157/99 Smits i Peerbooms, Rec. s. I-5473), usługi finansowe (wyrok z dnia 10 maja 1995 r. w sprawie C-384/93 Alpine Investments, Rec. s. I-1141), usługi ubezpieczeniowe (wyrok z dnia 28 kwietnia 1998 r. w sprawie C-118/96 Safir, Rec. s. I-1897), działalność sportowa (wyrok z dnia 11 kwietnia 2000 r. w sprawach połączonych C-51/96 i C-191/97 Deliège, Rec. s. I-2549), gry hazardowe (wyroki: z dnia 24 marca 1994 r. w sprawie C-275/92 Schindler, Rec. s. I-1039; z dnia 6 listopada 2003 r. w sprawie C-243/01 Gambelli i in., Rec. s. I-13031; z dnia 6 marca 2007 r. w sprawach połączonych C-338/04, C-359/04 i C-360/04 Placanica i in., Rec. s. I-1891), emisja sygnałów telewizyjnych (wyrok z dnia 30 kwietnia 1974 r. w sprawie 155/73 Sacchi, Rec. s. 409), reklama (wyrok z dnia 9 lipca 1997 r. w sprawach połączonych od C-34/95 do C-36/95 De Agostini i TV-Shop, Rec. s. I-3843), jak również inne świadczenia.

60 — Wyrok ww. w przypisie 5.

61 — Wyrok ww. w przypisie 5.

62 — W piśmiennictwie zob. np. D. Czernich, op.cit. w przypisie 58, s. 74 i 75, pkt 39.

wyłącznie właściwe w sprawach, w których przedmiotem jest najem nieruchomości, są sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona. Jednak w sprawach umów dotyczących najmu nieruchomości zawartych na czasowy użytek prywatny, nieprzekraczający sześciu kolejnych miesięcy, jurysdykcję mają również sądy państwa członkowskiego, w którym pozwany ma miejsce zamieszkania [63]. W przypadku najmu lub dzierżawy nieruchomości nie można zatem w żaden sposób ustalić jurysdykcji na podstawie art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001. W swoich uwagach uczestnicy postępowania przywołują wyrok w sprawie Ciola [64], w którym Trybunał jako usługę zdefiniował najem kotwicowisk. Najem kotwicowisk może być uznany za najem nieruchomości, a zatem niemożliwe jest stosowanie analogii pomiędzy niniejszą sprawą a sprawą Ciola.

65. W kwestii analogii pomiędzy definicją pojęcia „usługi" w prawie pierwotnym a definicją w rozporządzeniu nr 44/2001 należy jeszcze dodać, iż uczestnicy postępowania powołują się również na sprawę Cura Anlagen [65], w której Trybunał zdefiniował jako „usługę" na gruncie swobody świadczenia usług również czynność oddawania w leasing samochodów przedsiębiorstwom z siedzibą w innych państwach członkowskich; chodziło zatem o najem rzeczy ruchomych. W tym zakresie należy zwrócić uwagę, iż pytanie prejudycjalne nie dotyczy ustalenia, czy najem rzeczy ruchomej może stanowić „usługę" w rozumieniu rozporządzenia nr 44/2001. Jednakże nawet jeśliby wyjść z założenia, iż najem rzeczy ruchomej można zdefiniować jako „usługę" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001, to nie oznacza to automatycznie, iż do zakresu znaczeniowego tego pojęcia należy również udzielenie licencji. Należy bowiem wziąć pod uwagę, iż pomiędzy umową najmu a umową licencyjną istnieją istotne różnice z punktu widzenia prawa cywilnego, ze względu na które umowy licencyjnej nie można uznać za w pełni identyczną z umową najmu czy też dzierżawy.

66. Z punktu widzenia prawa cywilnego umowa licencyjna jest samodzielną umową,

63 — Zgodnie z art. 22 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, „w sprawach, których przedmiotem są prawa rzeczowe na nieruchomościach oraz najem lub dzierżawa nieruchomości, [wyłącznie właściwe są] sądy państwa członkowskiego, w którym nieruchomość jest położona. Jednak w sprawach dotyczących najmu lub dzierżawy nieruchomości zawartych na czasowy użytek prywatny, nieprzekraczający sześciu kolejnych miesięcy, jurysdykcję mają również sądy państwa członkowskiego, w którym pozwany ma miejsce zamieszkania, jeżeli najemca lub dzierżawca jest osobą fizyczną, a właściciel oraz najemca lub dzierżawca mają miejsce zamieszkania w tym samym państwie członkowskim".

64 — Wyrok ww. w przypisie 5.

65 — Wyrok ww. w przypisie 5.

a nie jedynie podtypem umowy najmu lub dzierżawy [66]. Wskazane rodzaje umów różnią się między sobą już to przedmiotem umowy. O ile przedmiotem umowy najmu czy też dzierżawy rzeczy ruchomych jest rzecz ruchoma, przedmiotem umowy licencyjnej jest prawo własności intelektualnej. W konsekwencji umowa licencyjna różni się od umowy najmu lub dzierżawy przede wszystkim tym, iż licencja może być udzielona w tym samym czasie kilku niezależnym od siebie osobom [67], które mogą się znajdować w różnych miejscach geograficznych i które mogą zatem korzystać z przedmiotu licencji jednocześnie. Tymczasem nie jest to możliwe w przypadku najmu lub dzierżawy rzeczy. Licencja wyłączna stanowi jedyny rodzaj licencji, który z punktu widzenia skutków prawnych mógłby być porównany do najmu lub dzierżawy. Na podstawie licencji wyłącznej licencjodawca udziela licencjobiorcy prawa do korzystania z określonego prawa własności intelektualnej, a zarazem zobowiązuje się, iż nie udzieli on licencji innej osobie oraz że sam nie będzie korzystał z prawa własności intelektualnej [68]. Porównania tego nie można jednakże uogólnić na wszystkie umowy licencyjne. Niemożność zastosowania bezpośredniej analogii pomiędzy umową licencyjną a umową najmu lub dzierżawy stanowi zatem dodatkowy argument potwierdzający stanowisko, zgodnie z którym niemożliwe jest uznanie umowy licencyjnej za umowę o świadczenie „usług" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001.

c) Znaczenie jednolitej wykładni rozporządzenia nr 44/2001 oraz rozporządzenia Rzym I

67. Definiując pojęcie „usługi", należy wziąć pod uwagę, iż wykładnia tego pojęcia, której dokona Trybunał w niniejszej sprawie, będzie również miała wpływ na definicję tego pojęcia w ramach rozporządzenia (WE) nr 593/2008 w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych [69] (zwanego dalej „rozporządzeniem Rzym I") Zgodnie bowiem z siódmym motywem rozporządzenia Rzym I „przedmiotowy zakres zastosowania oraz przepisy [tego] rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem nr 44/2001". Ponadto, zgodnie z siedemnastym motywem rozporządzenia Rzym I, „w odniesieniu do prawa właściwego w przypadku braku wyboru prawa pojęcia »świadczenia usług« i »sprzedaży rzeczy ruchomych« należy interpretować w ten sam

66 — W piśmiennictwie austriackim zob. G. Kucsko, op.cit. w przypisie 35, s. 929, który uważa, iż umowa licencyjna jest umową sui generis. Podobnie zob. w piśmiennictwie słoweńskim K. Podobnik, op.cit. w przypisie 46, komentarz do art. 704, s. 62. W piśmiennictwie niemieckim zob. na temat samodzielnego charakteru umowy licencyjnej R. Busse, op.cit. w przypisie 46, s. 297, pkt 53; H. Stumpf, M. Groβ, op. cit. w przypisie 38, s. 42 i 43, pkt 19. Należy wskazać, iż również z dokumentu ekspertów zatytułowanego *Principles of European Law on Lease of Goods (*Zasady prawa europejskiego w dziedzinie najmu rzeczy) grupy roboczej powołanej do opracowania europejskiego kodeksu cywilnego wynika, iż postanowienia umów najmu nie mają zastosowania do umów dotyczących korzystania z praw własności przemysłowej. I tak w: K. Lilleholt i in., *Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code. Lease of Goods (PEL LG),* Sellier. European law publishers, München 2008, s. 108, zwrócono uwagę, iż o ile postanowienia wspomnianych zasad mogą mieć zastosowanie do najmu danego egzemplarza książki, kopii DVD i tym podobnych, nie mają one zastosowania do kwestii związanych z prawami własności intelektualnej.

67 — W piśmiennictwie niemieckim zob. H. Stumpf, M. Groβ, op. cit. w przypisie 38, s. 44, pkt 23. W piśmiennictwie słoweńskim zob. K. Podobnik, op.cit. w przypisie 46, komentarz do art. 704, s. 62.

68 — Zobacz w tym znaczeniu L. Bently, B. Sherman, op.cit. w przypisie 44, s. 255 i 950.

69 — Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.U. L 177, s. 6).

sposób co w przypadku stosowania art. 5 rozporządzenia (WE) nr 44/2001 w zakresie, w jakim to rozporządzenie obejmuje sprzedaż rzeczy ruchomych i świadczenie usług".

68. W rezultacie, dokonując wykładni pojęcia „usługi" w ramach art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001, Trybunał powinien uważać, aby nie dokonać wykładni tego pojęcia w sposób sprzeczny z sensem i celem rozporządzenia Rzym I.

69. Jak wskazał w swoich uwagach rząd niemiecki, z procedury przyjmowania rozporządzenia Rzym I wynika, iż w art. 4, który określa prawo właściwe w przypadku braku wyboru prawa, tekst projektu rozporządzenia zawierał oprócz pkt 1 lit. b), który określa prawo właściwe dla umowy o świadczenie usług, również punkt, który określał prawo właściwe dla umowy dotyczącej prawa własności intelektualnej lub przemysłowej [70].

Z dokumentów opracowanych w ramach procedury przyjmowania tego rozporządzenia wynika, iż ten ostatni punkt nie został ostatecznie umieszczony w końcowej wersji rozporządzenia Rzym I, ponieważ państwa członkowskie nie doszły w Radzie do porozumienia w kwestii ustalenia, która ze stron umowy musi wykonać zobowiązanie charakterystyczne dla umowy [71], a nie z tego powodu, iż należy uznać tę umowę za umowę o świadczenie usług. Jeśli w ramach wykładni pojęcia „usługi" w ramach rozporządzenia nr 44/2001 pojęciem tym byłoby również objęte udzielenie licencji, to byłoby to sprzeczne z sensem i celem definicji pojęcia „usługi" występującego na gruncie rozporządzenia Rzym I. Jest to zatem dodatkowy argument potwierdzający stanowisko, iż umowa licencyjna nie jest umową o świadczenie „usług" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001.

70 — Pojekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) [COM(2005) 650 wersja ostateczna]; zob. art. 4 pkt 1 lit. f) projektu Komisji, w świetle którego „umowa dotycząca własności intelektualnej lub przemysłowej podlega prawu państwa, w którym strona przenosząca lub udzielająca praw ma miejsce zwykłego pobytu".

71 — Oprócz wspomnianego projektu Komisji w toku procedury przyjmowania rozporządzenia Rzym I były również rozważane projekt delegacji szwedzkiej, który uwzględniał terytorialny aspekt udzielenia praw do korzystania z własności intelektualnej (zob. dokument Rady nr 5460/07 z dnia 25 stycznia 2007 r.) oraz projekt prezydium, który był projektem kompromisowym pomiędzy projektem szwedzkim a projektem Komisji (dokument Rady nr 6935/07 z dnia 2 marca 2007 r.). Ostatecznie zdecydowano usunąć art. 4 pkt 1 lit. f) z projektu rozporządzenia (dokument Rady nr 8229/07 z dnia 17 kwietnia 2007 r.). Zobacz również Sprawozdanie Parlamentu Europejskiego w sprawie projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) z dnia 21 listopada 2007 r. (A6-450/2007), w którym Parlament Europejski proponuje zniesienie art. 4 pkt 1 lit. f) projektu tego rozporządzenia. Ze względu na różnorodność umów własności intelektualnej i związane z tym trudności w ustaleniu strony, która powinna wykonać zobowiązanie charakterystyczne dla umowy, również grupa robocza Max Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht (Instytutu prawa porównawczego i prawa międzynarodowego prywatnego Maxa Plancka) zaproponowała usunięcie art. 4 pkt 1 lit. f) z projektu rozporządzenia, zob. artykuł Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, *Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)*, RabelsZ, nr 2/2007, s. 265.

d) Brak możliwości stosowania w drodze analogii definicji usług sformułowanej w przepisach wspólnotowych w dziedzinie VAT

70. Przeciwnie do twierdzeń powodów w postępowaniu przed sądem krajowym oraz Komisji moim zdaniem nie można, z wielu przyczyn, przenieść definicji pojęcia „usługi" sformułowanej w dyrektywach wspólnotowych w dziedzinie VAT na grunt definicji tego pojęcia w ramach rozporządzenia nr 44/2001.

71. Po pierwsze z brzmienia definicji tego pojęcia w dyrektywach w dziedzinie VAT wynika, iż chodzi o definicję negatywną, która z samej swojej natury jest bardzo szeroka. I tak art. 6 ust. 1 akapit pierwszy szóstej dyrektywy w sprawie harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych [72], jak również art. 24 ust. 1 dyrektywy 2006/112 w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej [73] stanowią, iż w ramach tych dwóch dyrektyw „świadczenie usług oznacza każdą transakcję, która nie stanowi dostawy towarów" (art. 24 ust. 1; art. 6 mówi o „każdej transakcji, która nie stanowi dostawy towaru"). Oprócz importu na terytorium Wspólnoty te dwie dyrektywy uważają zatem za transakcje podlegające opodatkowaniu wewnątrz tego terytorium jedynie dwie kategorie działalności gospodarczej: dostawę towarów oraz świadczenie usług, w związku z czym definicja pojęcia „usługi" jest w tym kontekście w sposób nieunikniony szeroka.

72 — Dyrektywa przywołana w przypisie 6.

73 — Dyrektywa przywołana w przypisie 6.

72. Rozporządzenie nr 44/2001 nie przewiduje jednak, iż jurysdykcja jest ustalana na podstawie przepisów, które mają zastosowanie do umów o świadczenie usług w każdym przypadku, w którym nie chodzi o sprzedaż rzeczy ruchomych. Przeciwnie, rozporządzenie zawiera w art. 5 pkt 1 lit. a) wyraźny przepis dotyczący ustalania jurysdykcji w odniesieniu do umów, które nie są ani umowami sprzedaży rzeczy ruchomych, ani umowami o świadczenie usług. Z art. 5 pkt 1 lit. c) tego rozporządzenia wyraźnie bowiem wynika, iż lit. a) stosuje się, jeśli lit. b) nie ma zastosowania. W związku z tym tak szeroka definicja pojęcia „usługi" nie jest zatem niezbędna w ramach rozporządzenia nr 44/2001, ponieważ jurysdykcję można w każdym przypadku ustalić na podstawie art. 5 pkt 1 lit. a), jeśli nie będzie możliwe jej ustalenie na podstawie lit. b) tego artykułu.

73. Po drugie pojęcie „usługi" jest definiowane w ramach przepisów wspólnotowych w dziedzinie VAT w sposób szeroki, ponieważ zakres zastosowania tej dyrektywy jest sam w sobie szeroki [74], tak by w ten sposób objąć wszystkie transakcje gospodarcze podlegające opodatkowaniu. Podobnie jak w odniesieniu do prawa pierwotnego, również w ramach dyrektyw wspólnotowych w dziedzinie VAT nie można zgodzić się z opinią, iż możliwe jest zastosowanie bez żadnych ograniczeń uzasadnienia szerokiej wykładni pojęcia „usługi" do wykładni tego pojęcia w ramach rozporządzenia nr 44/2001. Należy wziąć pod uwagę, iż pojęcia te, należące do konkretnych dziedzin

74 — Na temat szerokiego zakresu stosowania szóstej dyrektywy, zob. na przykład wyroki: z dnia 26 marca 1987 r. w sprawie 235/85 Komisja przeciwko Niderlandom, Rec. s. 1471, pkt 6; z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie C-186/89 van Tiem, Rec. s. I-4363, pkt 17; z dnia 12 września 2000 r. w sprawie C-358/97 Komisja przeciwko Irlandii, Rec. s. I-6301. W pkt 27 mojej opinii z dnia 9 grudnia 2008 r. w sprawie C-572/07 Tellmer Property, zawisłej przed Trybunałem, podnoszę również, iż szósta dyrektywa nadaje podatkowi VAT bardzo szeroki zakres zastosowania.

prawnych, są definiowane zawsze w kontekście danej dziedziny prawnej i z tego względu definicja sformułowana w ramach danej dziedziny nie może być bezpośrednio przeniesiona na grunt innej dziedziny. Ze względu na fakt, iż dziedzina podatków stanowi szczególną dziedzinę, która ma na celu realizację szczególnych celów, nie można przenieść definicji pojęcia „usługi" sformułowanej w ramach tej dziedziny na grunt rozporządzenia nr 44/2001.

e) Stanowiska w doktrynie

74. Następnie pragnę zauważyć, iż w doktrynie są wymienione liczne przykłady umów, których przedmiotem jest świadczenie „usług" w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001: umowy o pracę, umowy przewozu rzeczy, umowy komisu oraz umowy, których przedmiotem są świadczenia medyczne, doradztwo, nauczanie i umowy o podobnym charakterze [75]. Jednakże umowa licencyjna nigdy nie jest wymieniana wśród tych przykładów. Przeciwnie, niektórzy autorzy w sposób wyraźny wskazują, iż jurysdykcję w odniesieniu do umowy licencyjnej lub umowy o przyznanie praw do korzystania z własności intelektualnej należy ustalać w oparciu o art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 [76].

3. Wniosek

75. Mając na uwadze powyższe rozważania, proponuję, aby na pierwsze pytanie prejudycjalne Trybunał odpowiedział, że art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, iż umowa, na podstawie której uprawniony z tytułu prawa własności intelektualnej przyznaje drugiej stronie umowy prawo do korzystania z tego prawa (umowa licencyjna), nie jest umową o świadczenie usług w rozumieniu tego przepisu.

75 — T. Rauscher, op.cit. w przypisie 52, s. 179, pkt 50; D. Czernich, op.cit. w przypisie 58, s. 75, pkt 40.

76 — P. Mankowski, op.cit. w przypisie 27, s. 152, pkt 129, wyraźnie wymienia umowę licencyjną pośród umów, dla których jurysdykcja jest ustalana zgodnie z art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001. K. Takahashi, Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation, *European Law Review*, nr 5/2002, s. 534, podnosi, iż art. 5 pkt 1 lit. a) nadal ma zastosowanie do umów o udzielenie praw do korzystania z własności intelektualnej. Na przykład P. Berlioz, La notion de fourniture de services au sens de l'article 5-1 b) du règlement „Bruxelles I", *Journal du droit international (Clunet)*, nr 3/2008, pkt 85–95, który ogólnie podnosi, iż umowa o udzielenie praw nie może być uznana za umowę o świadczenie usług w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001.

C — *Drugie pytanie prejudycjalne*

76. Sąd odsyłający formułuje drugie pytanie prejudycjalne jedynie na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, a więc na wypadek gdyby art. 5 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 44/2001 należało interpretować w ten sposób, iż umowa licencyjna jest umową o świadczenie usług w rozumieniu tego artykułu.

77. Ponieważ moim zdaniem na pierwsze pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć przecząco, nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne, sformułowane jedynie na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze.

D — *Trzecie pytanie prejudycjalne*

78. Trzecie pytanie prejudycjalne należy rozumieć w ten sposób, iż sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, iż jurysdykcję w zakresie sporów powstałych na tle umowy licencyjnej na podstawie tego artykułu należy oceniać w świetle zasad ustanowionych w orzecznictwie Trybunału dotyczącym art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej. Innymi słowy sąd odsyłający pyta, czy dokonując wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001, należy zapewnić kontynuację wykładni art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej.

79. Rozporządzenie nr 44/2001 reguluje jurysdykcję w postępowaniach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, inaczej niż konwencja brukselska i w tym zakresie art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 został zmieniony i odmiennie sformułowany w stosunku do art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej. Treść i systematykę zmiany tego przepisu można zrozumieć, jedynie biorąc pod uwagę dokonaną przez Trybunał wykładnię art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, a w szczególności z uwzględnieniem krytyki wyrażonej w stosunku do tej wykładni. W związku z tym w pierwszej kolejności przedstawię znaczenie wykładni art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, przyczyny zmiany tego artykułu oraz zakres tych zmian, a następnie przystąpię do wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia nr 44/2001.

1. Zmiana przepisów o jurysdykcji dla postępowań, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy: od konwencji brukselskiej do rozporządzenia nr 44/2001

a) Wykładnia art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej

80. Artykuł 5 pkt 1 pierwsze półzdanie konwencji brukselskiej stanowi, iż osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim, jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane [77]. Trybunał wyjaśnił pojęcie „miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane" w dwóch wyrokach, w sprawie De Bloos [78] i w sprawie Tessili [79], wydanych tego samego dnia, 6 października 1976 r., w których Trybunał odpowiedział na dwa zasadnicze pytania dotyczące wykładni tego artykułu: po pierwsze, które zobowiązanie należy brać pod uwagę w celu ustalenia jurysdykcji na podstawie tego przepisu, a po drugie, na podstawie jakiego łącznika zostaje ustalone miejsce wykonania tego zobowiązania. Zatem w sprawie De Bloos Trybunał orzekł, iż pojęcie „zobowiązania" występujące w tym przepisie odnosi się do zobowiązania umownego, które stanowiło przedmiot powództwa powoda [80], a więc do spornego zobowiązania, które jest przedmiotem toczącego się między stronami umowy postępowania. W sprawie Tessili Trybunał orzekł, iż miejsce wykonania spornego zobowiązania umownego jest ustalane zgodnie z prawem właściwym dla stosunku umownego, określanym na podstawie norm kolizyjnych stosowanych przez sąd rozpoznający spór [81]. W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Trybunał orzekł, iż bardziej precyzyjna wykładnia tego artykułu nie była możliwa ze względu na rozbieżności, które istnieją pomiędzy uregulowaniami krajowymi w dziedzinie zobowiązań, oraz ze względu na brak, na tym etapie ewolucji prawa, jakiegokolwiek ujednolicenia w dziedzinie prawa właściwego dla zobowiązań [82].

81. Aby ustalić sąd właściwy zgodnie z tą wykładnią, sąd, przed którym zawisł spór, powinien zatem dokonać analizy składającej się z trzech etapów, które rzecznik generalny w swojej opinii przedstawionej w sprawie GIE Groupe Concorde i in. [83] słusznie uznał za trudne. Po pierwsze należy ustalić zobowiązanie umowne, które stanowi przedmiot sporu pomiędzy stronami umowy. Następnie należy ustalić na podstawie norm kolizyjnych własnego porządku prawnego prawo materialne właściwe dla stosunku umownego między stronami (lex causae). Wreszcie należy w świetle tego prawa ustalić miejsce wykonania spornego zobowiązania.

77 — Artykuł 5 pkt 1 druga część zdania konwencji brukselskiej pozwalał również na ustalenie jurysdykcji dla indywidualnej umowy o pracę. Jurysdykcja ta została przeniesiona do rozporządzenia nr 44/2001, do sekcji szczególnej, która reguluje jurysdykcję w dziedzinie indywidualnych umów o pracę (art. 18–21).

78 — Wyrok ww. w przypisie 9.

79 — Wyrok ww. w przypisie 10.

80 — Wyżej wymieniony w przypisie 9 wyrok w sprawie De Bloos, pkt 13.

81 — Wyżej wymieniony w przypisie 10 wyrok w sprawie Tessili, pkt 13.

82 — Ibidem, pkt 14.

83 — Zobacz opinię rzecznika generalnego D. Ruiza-Jaraba z dnia 16 marca 1999 r. w sprawie C-440/97 GIE Groupe Concorde (wyrok z dnia 28 września 1999 r., Rec. s. I-6307), pkt 28.

b) Przyczyny zmiany art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej

82. Ta wykładnia art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej spowodowała dla sądów krajowych rozstrzygających o jurysdykcji znaczne trudności praktyczne i wywołała ożywioną krytykę w doktrynie oraz skłoniła różnych rzeczników generalnych do zaproponowania zmiany tego orzecznictwa. Krytyka odnosiła się do kilku aspektów tej wykładni.

83. Po pierwsze, ze względu na złożoność zasad, które wynikają ze wspomnianej wykładni, ustalenie właściwego sądu jest w praktyce nieproporcjonalnie utrudnione, co ciąży na postępowaniu jeszcze przed przystąpieniem przez sąd do merytorycznego rozpoznania sprawy [84]. Po drugie ustalenie jurysdykcji na podstawie zasad, które wynikają z tej wykładni, jest nieprzewidywalne dla stron postępowania, ponieważ lex causae różnych państw członkowskich może w różny sposób ustalać miejsce wykonania zobowiązania dla tego samego rodzaju zobowiązań [85]. Miejsce wykonania spornego zobowiązania — a w rezultacie sąd właściwy — zależy zatem od tego, jakie prawo jest prawem właściwym dla stosunku umownego. Po trzecie ustalenie jurysdykcji na podstawie wspomnianych zasad może prowadzić do sytuacji, iż różne sądy będą właściwe w przypadku, w którym z jednego stosunku umownego wynika kilka sporów [86]. Po czwarte ustalenie jurysdykcji na podstawie przywołanych reguł niekoniecznie prowadzi do usta-

84 — Zobacz podobnie J. Kropholler, *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen*, Ausgabe 7, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 2002, s. 131, pkt 17. Zobacz również J. Hill, Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention, *International and Comparative Law Quarterly*, nr 3/1995, s. 606, który podnosi, że w przypadku, w którym strony nie wskazały prawa właściwego dla stosunku umownego, już samo ustalenie tego prawa będzie trudnym zadaniem.

85 — Zobacz opinię rzecznika generalnego Y. Bota z dnia 15 lutego 2007 r. w sprawie C-386/05 Color Drack (wyrok z dnia 3 maja 2007 r., Rec. s. I-3699), pkt 61 i nast. Nieprzewidywalność jest na przykład szczególnie wyraźna wówczas, gdy sporne zobowiązanie jest zobowiązaniem pieniężnym, które w świetle prawa niektórych państw członkowskich należy wykonać w miejscu zamieszkania dłużnika, a w świetle prawa innych państwa członkowskich — w miejscu zamieszaknia wierzyciela; wraz ze zmianą prawa właściwego zmianie ulega również sąd właściwy; tak J. Hill, op.cit. w przypisie 84, s. 606. Należy również wspomnieć, że w przypadku, w którym prawo właściwe dla zobowiązania umownego przewiduje, iż dłużnik powinien wykonać zobowiązanie pieniężne w miejscu zamieszkania wierzyciela, wierzyciel jest uprzywilejowany, ponieważ w takiej sytuacji wierzyciel może wystąpić z powództwem do sądów mających siedzibę w jego państwie członkowskim.

86 — Zobacz podobnie ww. w przypisie 85 opinię rzecznika generalnego Y. Bota w sprawie Color Drack, pkt 55 i nast. Rzecznik generalny podnosi (pkt 58), iż wyrok z dnia 5 października 1999 r. w sprawie C-420/97 Leathertex, Rec. s. I-6747, dobrze ilustruje te niedostatki; w sprawie tej chodziło o ustalenie jurysdykcji w odniesieniu do umowy agencyjnej. Spółka belgijska (agent) wniosła w Belgii przeciwko spółce włoskiej (zleceniodawca) pozew o zapłatę zaległych prowizji oraz o odszkodowanie z tytułu rozwiązania umowy bez wypowiedzenia; sądy belgijskie były właściwe do rozpoznania powództwa o zapłatę odszkodowania z tytułu rozwiązania umowy bez wypowiedzenia, z kolei powództwo dotyczące zapłaty zaległych prowizji podlegało jurysdykcji sądów włoskich. W piśmiennictwie zob. na przykład J. Hill, op.cit. w przypisie 84, s. 601; P.R. Beaumont, op.cit. w przypisie 29, s. 16; H. Gaudemet-Tallon, *Les Conventions de Bruxelles et de Lugano. Compétence internationale, reconnaissance et exécution des jugements en Europe*, 2e éd., Montchrestien, Paris 1996, s. 117.

lenia jurysdykcji sądu, którego ze sporem łączy najściślejszy związek [87].

84. Trybunał nie chciał jednak odejść od wykładni art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej przyjętej w wyrokach w sprawie De Bloos i w sprawie Tessili. Mimo licznej krytyki i wezwań rzeczników generalnych do zmiany orzecznictwa [88] Trybunał, przeciwnie, wielokrotnie je potwierdził, na przykład w sprawach GIE Groupe Concorde i in. [89] oraz Leathertex [90]. W sprawie Besix Trybunał wyraźnie podniósł, iż nie można dokonać autonomicznej wykładni pojęcia „miejsca, w którym zobowiązanie było wykonane albo miało być wykonane", nie kwestionując jednocześnie utrwalonego orzecznictwa, zapoczątkowanego wyrokiem w sprawie Tessili [91].

87 — W piśmiennictwie zob. na przykład J. Hill, op.cit. w przypisie 84, s. 601; J. Kropholler, M. von Hinden, Die Reform des europäischen Gerichtsstands am Erfüllungsort (Art. 5 Nr. 1 EuGVÜ), w: H. Schack (red.), *Gedächtnisschrift für Alexander Lüderitz*, Beck, München 2000, s. 402. Ze względu na brak związku pomiędzy przedmiotem sporu a sądem, który powinien być właściwy zgodnie z wyrokami w sprawie De Bloos i w sprawie Tessili, francuski Cour de cassation odstąpił od tych zasad i ustalił jurysdykcję na podstawie miejsca wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy; w tym zakresie zob. A. Mourre, À propos de l'application de l'art. 5-1 de la Convention de Bruxelles aux litiges nés de la rupture d'un contrat de représentation, *Gazette du Palais*, nr V/1994, s. 849 i nast.

88 — Zobacz opinie rzecznika generalnego O. Lenza z dnia 8 marca 1994 r. w sprawie C-288/92 Custom Made Commercial (wyrok z dnia 29 czerwca 1994 r., Rec. s. I-2913); rzecznika generalnego P. Légera z dnia 16 marca 1999 r. w sprawie C-420/97 Leathertex (wyrok ww. w przypisie 86, Rec. s. I-6747); rzecznika generalnego Y. Bota w sprawie Color Drack, przywołaną w przypisie 85.

89 — Wyrok ww. w przypisie 83.

90 — Wyrok ww. w przypisie 86.

91 — Wyżej wymieniony w przypisie 7 wyrok w sprawie Besix, pkt 36. W tym zakresie należy podnieść, iż wyrok w sprawie Besix został wydany po opublikowaniu rozporządzenia nr 44/2001 i bezpośrednio przed jego wejściu w życie w dniu 1 marca 2002 r.

c) Odpowiedź na krytykę: art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001

85. W ramach procedury przyjmowania rozporządzenia nr 44/2001 prawodawca wspólnotowy wziął pod uwagę przedstawioną powyżej krytykę i zdecydował się na częściową zmianę przepisów o jurysdykcji dla postępowań, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy. Na etapie procedury przyjmowania tego rozporządzenia kierunek i treść tej zmiany były przedmiotem znacznych kontrowersji [92]. Po długich negocjacjach art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 został ostatecznie sformułowany w ten sposób, iż dla dwóch kategorii umów, a mianowicie umowy sprzedaży rzeczy ruchomych oraz umowy o świadczenie usług, miejsce wykonania zobowiązania jest ustalane zgodnie z lit. b) niezależnie, w oparciu o zobowiązanie charakterystyczne dla danej umowy, podczas gdy w odniesieniu do wszystkich innych umów w lit. a) zostało zachowane brzmienie art. 5 pkt 1 pierwsze półzdanie konwencji brukselskiej.

2. Wykładnia art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia nr 44/2001

86. Z art. 5 pkt 1 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001 wynika, iż jurysdykcja jest ustalana na podstawie art. 5 pkt 1 lit. a) wspomnianego rozporządzenia, gdy nie ma zastosowania lit. b). Ze względu na fakt, że w ramach odpowiedzi na pytanie pierwsze zostało

92 — Zobacz podobnie C. Kohler, op.cit. w przypisie 29, s. 12.

stwierdzone, iż w niniejszej sprawie nie jest możliwe ustalenie jurysdykcji na podstawie lit. b) tego artykułu, należy ustalić ją na podstawie lit. a) wspomnianego artykułu. W lit. a) zostało przewidziane, że osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, [może być pozwana w innym państwie członkowskim] przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane. Dokonując wykładni tego artykułu, należy, moim zdaniem, za punkt wyjścia przyjąć, iż brzmienie art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 jest identyczne z brzmieniem pierwszego półzdania art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, ciągłość pomiędzy rozporządzeniem nr 44/2001 i konwencją brukselską, jak również z wykładnią historyczną.

87. W pierwszej kolejności należy podkreślić, iż brzmienie art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 jest identyczne z brzmieniem pierwszego półzdania art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej. Okoliczność ta, w połączeniu z *zasadą kontynuacji* pomiędzy wykładnią rozporządzenia nr 44/2001 a wykładnią konwencji brukselskiej, musi, moim zdaniem, prowadzić do stwierdzenia, że wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w jednakowy sposób co art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej.

88. Znaczenie zasady kontynuacji dla wykładni rozporządzenia nr 44/2001 wynika z dziewiętnastego motywu przywołanego rozporządzenia, zgodnie z którym powinna być zapewniona kontynuacja pomiędzy konwencją brukselską a tym rozporządzeniem, co dotyczy również wykładni rozporządzenia dokonywanej przez Trybunał. W swoim orzecznictwie Trybunał zwrócił już uwagę na znaczenie jednolitej wykładni tych dwóch aktów prawnych.

89. Trybunał zwrócił już uwagę na znaczenie jednolitej wykładni konwencji brukselskiej oraz wspomnianego rozporządzenia w sprawie Henkel [93], w której dokonał jednak wykładni nie rozporządzenia nr 44/2001, ale konwencji brukselskiej, mającej w tej sprawie zastosowanie ratione temporis. Wyrok został wydany po wejściu w życie rozporządzenia nr 44/2001 [94]. Dokonując wykładni art. 5 pkt 3 konwencji brukselskiej, Trybunał oparł się między innymi także na wyraźniejszym brzmieniu art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 [95] i orzekł, że wobec braku jakiegokolwiek uzasadnienia dla odmiennej wykładni, art. 5 pkt 3 konwencji brukselskiej należy nadać identyczny zakres zastosowania co odpowiedniemu przepisowi rozporządzenia nr 44/2001 [96]. Trybunał orzekł również, iż jest tak tym bardziej dlatego, że z wyjątkiem Królestwa Danii rozporządzenie to miało zastąpić konwencję brukselską [97].

93 — Wyrok ww. w przypisie 22.

94 — Wyrok w sprawie Henkel został ogłoszony w dniu 1 października 2002 r., podczas gdy rozporządzenie nr 44/2001 weszło w życie w dniu 1 marca 2002 r.

95 — Artykuł 5 pkt 3 konwencji brukselskiej, w przypadku gdy „przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego albo roszczenie wynikające z tego czynu", przyznawał jurysdykcję „sądowi miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę", a art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, w przypadku gdy „przedmiotem postępowania jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego", przyznaje jurysdykcję sądowi miejsca, „gdzie nastąpiło lub *może nastąpić* zdarzenie wywołujące szkodę" (podkreślenie moje).

96 — Wyżej wymieniony w przypisie 22 wyrok w sprawie Henkel, pkt 49.

97 — Ibidem.

90. Mimo że w wyroku w sprawie Reisch Montage [98] Trybunał nie przywołał bezpośrednio zasady kontynuacji, dokonując wykładni rozporządzenia nr 44/2001, oparł się jednak na orzecznictwie dotyczącym konwencji brukselskiej [99]. Trybunał postąpił w ten sam sposób w sprawach Freeport [100] ASML Netherlands [101], FBTO Schadeverzekeringen [102] oraz Hassett i Doherty [103]. W licznych sprawach rzecznicy generalni wyraźnie wskazywali na znaczenie kontynuacji pomiędzy konwencją brukselską a rozporządzeniem nr 44/2001 [104].

91. Dotychczas Trybunał zdecydował się na odstępstwo od zasady kontynuacji i odmienną wykładnię rozporządzenia nr 44/2001 w porównaniu z konwencją brukselską na przykład w sprawie GlaxoSmithKline [105] dotyczącej jurysdykcji dla indywidualnych umów o pracę. Jurysdykcja w odniesieniu do tych umów była uregulowana w konwencji brukselskiej w art. 5 pkt 1; z kolei w rozporządzeniu nr 44/2001 została ona umieszczona w sekcji szczególnej (art. 18–21) rozporządzenia nr 44/2001. Trybunał uzasadnił odmienną wykładnię tych przepisów istotną zmianą brzmienia rozporządzenia; odmienna wykładnia znajduje ponadto oparcie w pracach przygotowawczych tego rozporządzenia [106].

92. Również w sprawie Ilsinger [107], w której Trybunał jeszcze nie wydał wyroku, zaproponowałam Trybunałowi w odniesieniu do jurysdykcji w dziedzinie umów zawartych przez konsumentów, aby wykładni art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001 dokonać odmiennie od wykładni art. 13 akapit pierwszy pkt 3 konwencji brukselskiej ze względu na częściowo odmienne sformułowanie artykułu wspomnianego rozporządzenia w porównaniu z konwencją.

93. W niniejszej sprawie przesłanki pozwalające na dokonanie wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 w inny sposób aniżeli art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej nie są jednakże spełnione, i to nie tylko, jak już wspomniałam, ze względu na jednakowe brzmienie dwóch przepisów, ale również ze względu na to, że w oparciu o wykładnię historyczną można stwierdzić, iż taka była wyraźna wola prawodawcy wspólnotowego.

98 — Wyrok ww. w przypisie 85.
99 — Ibidem, pkt 22–25.
100 — Wyrok z dnia 11 października 2007 r. w sprawie C-98/06, Zb.Orz. s. I-8319, pkt 39, 45 i 53.
101 — Wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie C-283/05, Zb.Orz. s. I-12041, pkt 24.
102 — Wyrok z dnia 13 grudnia 2007 r. w sprawie C-463/06, Zb.Orz. s. I-11321, pkt 28.
103 — Wyrok z dnia 2 października 2008 r. w sprawie C-372/07, Zb.Orz. s. I-7403, pkt 19 i 22.
104 — Zobacz na przykład opinię rzecznika generalnego P. Légera z dnia 28 września 2006 r. w sprawie ASML Netherlands (wyrok ww. w przypisie 101), pkt 10; ww. w przypisie 85 opinię rzecznika generalnego Y. Bota w sprawie Color Drack, pkt 7; opinię rzecznika generalnego P. Mengozziego z dnia 24 maja 2007 r. w sprawie C-98/06 Freeport (wyrok ww. w przypisie 100), pkt 4; opinię rzecznika generalnego J. Kokott z dnia 4 września 2008 r. w sprawie C-185/07 Riunione Adriatica di Sicurta i in., zawisłej przed Trybunałem, pkt 28.
105 — Wyrok z dnia 22 maja 2008 r. w sprawie C-462/06, Zb.Orz. s. I-3965.
106 — Ibidem, pkt 15 i 24.
107 — Zobacz ww. w przypisie 51 moją opinię w sprawie Ilsinger.

94. Z *wykładni historycznej* wynika, że art. 5 pkt 1 lit. a) w ostatecznym brzmieniu przyjętym w rozporządzeniu nr 44/2001 był wynikiem kompromisu pomiędzy zwolennikami utrzymania zasad ustalania jurysdykcji ustanowionych przez Trybunał w wyrokach w sprawie De Bloos i w sprawie Tessili a zwolennikami zmiany tego orzecznictwa. Spośród skrajnie różnych projektów sformułowania tego przepisu — od zmierzających do utrzymania status quo do ustalania jurysdykcji dla wszystkich umów w oparciu o łącznik miejsca wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy [108] — ostatecznie został przyjęty projekt kompromisowy, zgodnie z którym w przypadku dwóch rodzajów umów, czyli umowy sprzedaży rzeczy ruchomych oraz umowy o świadczenie usług, jurysdykcja jest ustalana na podstawie miejsca wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy, podczas gdy dla innych typów umów został utrzymany system dotychczasowy. To kompromisowe rozwiązanie, które w istocie dokonało podziału art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 na dwie części, umożliwiło dokonanie reformy tego przepisu [109].

95. Prawodawca pragnął zatem jednoznacznie, aby w odniesieniu do umów sprzedaży rzeczy ruchomych oraz umów o świadczenie usług miejsce wykonania zobowiązania było ustalane autonomicznie, a dla innych umów aby nadal stosować zasady ustalania jurysdykcji, które wynikają z dokonanej przez Trybunał wykładni art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej [110]. Gdyby wolą prawodawcy było, ażeby jurysdykcja w zakresie wszystkich umów była ustalana na przykład w oparciu o łącznik miejsca wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy, to art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 zostałby odpowiednio sformułowany. Tymczasem w świetle obecnego brzmienia tego artykułu z niektórych wersji językowych bardzo wyraźnie wynika jednak, iż dla ustalenia jurysdykcji decydujące jest zobowiązanie będące przedmiotem postępowania toczącego się między stronami [111].

96. To kompromisowe rozwiązanie wykazuje jednak pewne niedoskonałości. Zmieniając zasady ustalania jurysdykcji jedynie w odniesieniu do umów sprzedaży rzeczy ruchomych oraz umów o świadczenie usług, rozporządzenie nr 44/2001 wyeliminowało co prawda w stosunku do tych dwóch rodzajów umów trudności związane ze stosowaniem zasad ustalania jurysdykcji wynikających

108 — Na temat różnych możliwości zmiany tego artykułu zob. C. Kohler, op.cit. w przypisie 29, s. 12 i nast. Z dokumentu Rady nr 5202/99 Projekt konwencji zmieniającej konwencję brukselską i konwencję z Lugano z dnia 19 stycznia 1999 r. wynika, iż jedną z możliwości sformułowania art. 5 pkt 1 akapit pierwszy nowego rozporządzenia było nadanie mu brzmienia: „w sporach dotyczących umów — przed sąd miejsca wykonania zobowiązania *charakterystycznego* dla umowy" (podkreślenie moje), inną możliwością było utrzymanie status quo. P.R. Beaumont, op. cit. w przypisie 29, s. 16 i 17, na przykład podnosi, iż Zjednoczone Królestwo opowiadało się za utrzymaniem status quo.

109 — Tak P. Mankowski, op.cit. w przypisie 27, s. 153, pkt 131.

110 — Taka wola prawodawcy wynika również w sposób bardzo wyraźny z uzasadnienia projektu rozporządzenia Rady (WE) w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, przywołanego w przypisie 24, s. 9 francuskiej wersji uzasadnienia projektu.

111 — Zgodnie z włoską wersją art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001, w dziedzinie umów jest właściwy sąd miejsca, w którym zobowiązanie będące przedmiotem postępowania było lub powinno być wykonane („in materia contrattuale, davanti al giudice del luogo in cui l'obbligazione dedotta in giudizio è stata o deve essere eseguita"), zgodnie z wersją niemiecką, jeżeli umowa lub roszczenie wynikające z umowy jest przedmiotem postępowania, właściwy jest sąd miejsca, w którym to zobowiązanie było lub powinno być wykonane („wenn ein Vertrag oder Ansprüche aus einem Vertrag den Gegenstand des Verfahrens bilden, vor dem Gericht des Ortes, an dem die Verpflichtung erfüllt worden ist oder zu erfüllen wäre").

z wyroków Trybunału w sprawach De Bloos i Tessili, ale trudności te istnieją nadal w odniesieniu do wszystkich pozostałych umów, w przypadku których jurysdykcja jest ustalana na podstawie art. 5 pkt 1 lit. a) tego rozporządzenia. Ponadto zmiana tych zasad ustalania jurysdykcji powoduje powstanie dwóch nowych trudności.

97. Po pierwsze, sformułowanie art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 wywołało problem rozgraniczenia pomiędzy umowami, w odniesieniu do których jurysdykcja jest ustalana na podstawie lit. b) — a zatem pomiędzy umowami sprzedaży rzeczy ruchomych i umowami o świadczenie usług a umowami, w odniesieniu do których jurysdykcja jest ustalana na podstawie lit. a) przywołanego artykułu. Niniejsza sprawa wyraźnie ukazuje, iż dokonanie tego rozgraniczenia nie jest łatwe, a w rezultacie należy w każdym przypadku ustalać kategorię, do której należy dana umowa [112].

98. Po drugie, ze względu na utrzymanie wykładni wynikającej z orzecznictwa Trybunału w sprawach De Bloos i Tessili w odniesieniu do art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 dojdzie do niespójności interpretacyjnych pomiędzy art. 5 pkt 1 lit. a) i art. 5 pkt 1 lit. b) tego rozporządzenia, ponieważ w przypadku lit. b) jurysdykcja jest ustalana w oparciu o łącznik miejsca wykonania zobowiązania charakterystycznego dla umowy, podczas gdy w przypadku lit. a) jest ona nadal ustalana w oparciu o łącznik miejsca wykonania spornego zobowiązania.

99. W związku ze wspomnianymi trudnościami, jakie utrzymuje, a nawet powoduje zmiana zasad ustalania jurysdykcji dla postępowań, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, zmiana wykładni lit. a) tego artykułu byłaby być może pożądana [113], ale wprowadzenie tej zmiany doprowadziłoby do obejścia czy też do sprzeczności z wyraźną wolą prawodawcy. Czyniąc tak, Trybunał przejąłby w rezultacie rolę prawodawcy i wykroczyłby poza granice swojej kompetencji. W konsekwencji należy, moim zdaniem, w odniesieniu do art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 utrzymać wykładnię, którą Trybunał przyjął na gruncie art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej w sprawach De Bloos i Tessili.

100. Tak jak stwierdza sąd odsyłający, ustalenie jurysdykcji w niniejszej sprawie na podstawie wykładni dokonanej w sprawach

112 — W odniesieniu do licznych umów nie jest oczywiste na pierwszy rzut oka, czy należy do nich stosować art. 5 pkt 1 lit. a), czy też lit. b); jako przykład można wskazać umowę najmu bądź dzierżawy czy też umowę pożyczki. Również w ramach lit. b) tego artykułu nie zawsze wyraźne jest rozgraniczenie pomiędzy umową sprzedaży rzeczy ruchomych a umową świadczenia usług; H. Gaudemet-Tallon, op. cit. w przypisie 51, s. 147, przedstawia w tym zakresie jako przykład umowę franchisingu. Jako że w ramach art. 5 pkt 1 lit. b) tego rozporządzenia jurysdykacja jest ustalana w oparciu o jednolite kryterium, rozgraniczenie pomiędzy umową sprzedaży rzeczy ruchomych a umową o świadczenie usług nie będzie nastręczało problemów.

113 — Zobacz P. Mankowski, op.cit. w przypisie 27, s. 158, pkt 138.

De Bloos i Tessili będzie konkretnie oznaczało, iż dla rozpoznania wytoczonego na podstawie umowy licencyjnej powództwa o zapłatę opłaty licencyjnej z tytułu nagrań wideo z koncertu, o którym mowa, właściwy będzie sąd miejsca zamieszkania licencjobiorcy, a zatem sąd niemiecki.

3. Znaczenie wyroku w sprawie Besix w niniejszej sprawie

101. Wreszcie należy wyjaśnić, czy wykładnia art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, której Trybunał dokonał w sprawie Besix [114], stoi w niniejszej sprawie na przeszkodzie ustalaniu jurysdykcji na podstawie art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001. Stwierdziwszy, iż wykładni art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonać w identyczny sposób co art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej, w niniejszej sprawie należy wziąć pod uwagę również wyrok w sprawie Besix. W sprawie Besix Trybunał orzekł, iż jurysdykcja nie jest ustalana na podstawie tego artykułu, jeśli ustalenie miejsca wykonania zobowiązania nie jest możliwe, jako że zobowiązanie to, nieograniczone terytorialnie, jest zobowiązaniem do zaniechania, a w rezultacie charakteryzuje je możliwość ustalenia kilku miejsc wykonania tego zobowiązania [115]. W tym przypadku jurysdykcja jest ustalana na podstawie art. 2 akapit pierwszy wspomnianej konwencji.

102. Jednakże, moim zdaniem, niniejszej sprawy nie można porównywać ze sprawą Besix. W sprawie Besix nie było bowiem możliwe ustalenie miejsca wykonania *spornego* zobowiązania, podczas gdy w niniejszej sprawie ustalenie miejsca wykonania spornego zobowiązania, którym jest zobowiązanie do zapłaty opłaty licencyjnej z tytułu nagrań wideo, jest możliwe. Ze względu na fakt, iż zgodnie z wyrokiem w sprawie De Bloos dla ustalenia jurysdykcji decydujące jest zobowiązanie sporne, nie ma znaczenia ustalenie, czy możliwe jest ustalenie miejsca wykonania zobowiązania do udzielenia licencji, które w niniejszej sprawie jest zobowiązaniem *charakterystycznym* dla umowy, ale nie jest zobowiązaniem spornym.

4. Wniosek

103. W świetle powyższych rozważań proponuję Trybunałowi, aby na trzecie pytanie prejudycjalne odpowiedział, że art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że jurysdykcja w zakresie sporów wynikłych z umów licencyjnych jest ustalana na podstawie tego przepisu zgodnie z zasadami wynikającymi z orzecznictwa Trybunału dotyczącego art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej.

114 — Wyrok ww. w przypisie 7.
115 — Ibidem, pkt 55.

VII — Wnioski

104. Mając na uwadze powyższe rozważania, proponuję Trybunałowi, aby na pytania prejudycjalne przedłożone przez Oberster Gerichtshof odpowiedział w następujący sposób:

1) Na pierwsze pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, że art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, iż umowa, na podstawie której uprawniony z tytułu prawa własności intelektualnej przyznaje drugiej stronie umowy prawo do korzystania z tego prawa (umowa licencyjna), nie jest umową o świadczenie usług w rozumieniu tego przepisu.

2) Na trzecie pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, że art. 5 pkt 1 lit. a) i c) rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, iż jurysdykcja w zakresie sporów wynikłych z umów licencyjnych jest ustalana na podstawie tego przepisu zgodnie z zasadami wynikającymi z orzecznictwa Trybunału dotyczącego art. 5 pkt 1 konwencji brukselskiej.